

KVALIFIKACIJŲ IR
PROFESINIO MOKYMO
PLĖTROS CENTRAS

Profesinis mokymas Lietuvoje

2013

Parengė Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras, prisidedant ReferNet Lietuva tinklo nariams

Šis pranešimas - vienas iš Cedefop (Europos profesinio mokymo plėtotos centro) pranešimų apie profesinį mokymą Europos Sąjungos šalyse, Norvegijoje ir Islandijoje, kurį parengė ReferNet tinklas.

Pranešime išreikštos nuomonės nebūtinai atspindi Cedefop nuomonę.

*Pranešimas parengtas pagal Cedefop struktūrą. Visų šalių pranešimai publikuojami:
<http://www.cedefop.europa.eu/EN/Information-services/vet-in-europe-country-reports.aspx>*

Pranešimas parengtas remiant Europos Sąjungai

Turinys

Turinys	3
Lentelių ir diagramų sąrašas	4
1. Profesiniam mokymui įtaką darantys išoriniai veiksniai.....	5
1.1. Gyventojų sudėtis	5
1.2. Gyventojų išsilavinimas	5
1.3. Ekonomikos ir darbo rinkos rodikliai	7
2. Profesinis mokymas mokymosi visą gyvenimą perspektyvoje	11
2.1. Nacionalinė švietimo ir mokymo sistema.....	11
2.2. Vyriausybės reguliuojamas profesinis mokymas.....	13
2.2.1. Pagrindiniai bruožai	13
2.2.2. Profesinio mokymo programų lygis	13
2.2.3. Profesinio mokymo valdymas.....	17
2.2.4. Formaliojo profesinio mokymo teikėjai	18
2.2.5. Kokybės užtikrinimo mechanizmai	19
2.2.6. Profesijos mokytojai.....	20
2.3. Kitos profesinio mokymo formos	21
2.4. Profesinio mokymo finansavimas	22
2.4.1. Pirminio profesinio mokymo finansavimas	22
2.4.2. Darbuotojų tęstinio profesinio mokymo finansavimas	23
2.4.3. Bedarbių tęstinio profesinio mokymo finansavimas	23
3. Profesinio mokymo kvalifikacijų formavimas	24
3.1. Profesinio mokymo kvalifikacijos Lietuvos kvalifikacijų sandaroje	24
3.2. Kvalifikacijų turinį apibrėžiantys standartai	25
3.2.1. Profesinio rengimo standartai.....	25
3.2.2. Profesiniai standartai	26
3.3. Mokymo turinio projektavimas	27
3.4. Kompetencijų vertinimas ir kvalifikacijų suteikimas	27
3.5. Neformaliojo mokymosi ir savišvietos vertinimas ir pripažinimas	28
3.6. Kokybės užtikrinimas	28
4. Dalyvavimo profesiniame mokyme skatinimas.....	29
4.1. Praktinio profesinio mokymo išteklių plėtros programa profesinio mokymo kokybei ir patrauklumui gerinti.....	29
4.2. Profesinio mokymo patrauklumo didinimas, stiprinant jo sąsajas su kitomis švietimo grandimis	30
4.2.1. Bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo suartinimas.....	30
4.2.2. Priemonės, palengvinančios mobilumą tarp profesinio mokymo ir aukštojo mokslo	30
4.3. Paskatos jaunimui.....	31
4.4. Paskatos darbdaviams	31
4.5. Profesinis orientavimas ir konsultavimas.....	32
4.5.1. Svarbiausios institucijos	32
4.5.2. Organizavimas ir finansavimas.....	33
Santrumpos	34
Informacijos šaltiniai	34
Interneto svetainės	37

Lentelių ir diagramų sąrašas

Lentelės

1 lentelė. Gyventojų išsilavinimo ir mokymosi visą gyvenimą rodikliai	6
2 lentelė. Užimti gyventojai (nuo 15 m.) pagal ekonomines veiklas	7
3 lentelė. Pirminio ir tęstinio formaliojo profesinio mokymo programos	14
4 lentelė. Dalyvavimas pirminiame profesiniame mokyme.....	15
5 lentelė. Pedagoginiai darbuotojai pirminio profesinio mokymo įstaigose	20
6 lentelė. Profesinio mokymo įstaigų, įgyvendinančių pirminio profesinio mokymo programas, lėšų pasiskirstymas pagal finansavimo šaltinius, procentais	22

Diagramos

1 diagrama. BVP ir pagrindiniai komponentai. Procentinis pokytis.	7
2 diagrama. Užimtumo lygis.	8
3 diagrama. Jaunimo nedarbas	9
4 diagrama. Lietuvos švietimo ir mokymo sistema	12

1. Profesiniam mokymui įtaką darantys išoriniai veiksniai

1.1. Gyventojų sudėtis

Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2013 m. pradžioje Lietuvoje gyveno 2 971 905 gyventojų, t. y. 1,1 proc. mažiau, nei 2012 m. pradžioje. Tokią situaciją lėmė neigiama neto migracija, sudariusi 85 proc. bendro sumažėjimo, ir neigiama natūralioji kaita, sudariusi 15 proc. bendro sumažėjimo. 2001-2010 m. dėl neigiamos neto migracijos gyventojų skaičius sumažėjo 178 700 gyventojų. 2012 m. neto tarptautinė migracija išliko neigiama – iš Lietuvos emigravo 21 257 žmonių daugiau, nei imigravo. Tiesa, lyginant su 2010 m., 2012 m. atvykusiųjų į šalį skaičius išaugo beveik keturis kartus (14 630 asmenų). Beveik kas antras emigruojantis asmuo – 20-29 m. 2011 m. tokie asmenys sudarė 42,8 proc., 2007 m. – 30,9 proc. visų emigruojančiųjų, o 2012 m. šis skaičius nukrito iki 40,6 proc. (16 668 asmenys). Tai neigiamai veikia darbo jėgos sudėtį. Auganti emigracija vis dažniau pasireiškia kvalifikuotos darbo jėgos trūkumu, o tai ilgainiui gali sulėtinti Lietuvos ūkio plėtrą.

Lietuvoje gyvenantys lietuviai sudaro 84,1 proc. visų gyventojų, lenkai – 6,6 proc., rusai – 5,8 proc., kitų tautybių asmenys – 3,5 proc. 53,9 proc. visų gyventojų – moterys. Asmenys iki 24 m. amžiaus sudaro beveik trečdalį (28,2 proc.) gyventojų, 25-64 m. amžiaus gyventojai – 53,5 proc., 65 m. ir vyresni – 18,3 proc. Lietuvos gyventojai senėja, t. y. didėja pagyvenusių (60 m. ir vyresnio amžiaus) žmonių skaičius ir jų dalis, lyginant su bendru gyventojų skaičiumi. 2013 m. pradžioje 24 proc. gyventojų buvo 60 m. ir vyresnio amžiaus, tuo tarpu 2007 m. pradžioje šios amžiaus grupės gyventojai sudarė 20,4 proc. Visuomenės senėjimas ir toliau išliks aktualia problema: Lietuvos statistikos departamentas prognozuoja, kad 2010-2025 m. vyresnių nei 65 metų žmonių skaičius išaugs 15 proc., tuo tarpu 15-64 m. gyventojų skaičius sumažės 10 proc. Galima daryti prielaidą, kad ateityje darbingo amžiaus gyventojams teks vis didesnis vyresnio amžiaus žmonių išlaikymo krūvis.

1.2. Gyventojų išsilavinimas

Lietuvos gyventojams būdingas pakankamai aukštas išsilavinimo lygis: Lietuvos statistikos departamento atliekamo gyventojų užimtumo tyrimo duomenimis, 2012 m. vidurinį ir aukštesnį už vidurinį išsilavinimą turėjo 93 proc. 25-64 m. amžiaus asmenų, aukštąjį – 34 proc. 25-64 m. amžiaus gyventojų. Tai vienas aukščiausių išsilavinimo lygio rodiklių Europoje. Lietuvoje kasmet daugėja 30-34 m. gyventojų, įgijusių aukštąjį išsilavinimą (žr. 1 lentelėje pateiktus duomenis). Kita vertus, dėl sumažėjusio gimstamumo ir emigracijos, studentų skaičius aukštosiose mokyklose mažėja (žr. 2.2.2 poskyrį). 30-34 m. amžiaus asmenų, turinčių aukštąjį ar jam prilygintą išsilavinimą, dalies išlaikymas –

vienas iš Lietuvos nacionalinės reformų darbotvarkės prioritetų; darbotvarkėje apibendrinamos pagrindinės struktūrinės reformos, šalinant kliūtis Lietuvos ekonomikos augimui ir siekiant kiekybinių strategijos „Europa 2020 m.“ tikslų. Dokumente išskeltas siekinys, kad 2020 m. 30-34 m. asmenų, turinčių aukštąjį išsilavinimą, dalis išliktų 40 proc., o tai yra daugiau, nei Europos Sąjungos (ES) siekiami rezultatai.

Vertinant 20-24 m. amžiaus gyventojų išsilavinimo lygį, Lietuva beveik pasiekė 2012 metų siekinį pagal Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatas – 90 proc. 20-24 m. amžiaus gyventojų įgijo ne žemesnį kaip vidurinį išsilavinimą (žr. 1 lentelėje pateiktus duomenis).

Pasiektas ir reikiamas ankstyvojo pasitraukimo iš švietimo sistemos rodiklis (žr. 1 lentelėje pateiktus duomenis). 2012 m. neįgijusių vidurinio išsilavinimo ir nesimokančių 18-24 m. amžiaus jaunuolių dalis sudarė 6,5 proc. ir buvo kur kas mažesnė už ES vidurkį (2012 metų Lietuvos siekinys – 9 proc., ES 2020 siekinys – mažiau nei 10 proc.). Lietuvos nacionalinėje reformų darbotvarkėje ankstyvojo jaunų žmonių pasitraukimo iš švietimo sistemos mažinimas yra įvardintas kaip vienas svarbiausių nacionalinių tikslų. Dokumente pakartotas siekinys, kad Lietuvoje 2020 m. anksti palikusių švietimo sistemą asmenų dalis neviršytų 9 proc.

25-64 m. amžiaus gyventojų, per keturias savaites dalyvavusių formaliame arba neformaliame mokyme, dalis žymiai mažesnė nei ES šalių vidurkis (žr. 1 lentelėje pateiktus duomenis) bei ES 2020 m. siekinys (15 proc.). Be to nemaža dalis gyventojų yra tik baigę bendrojo ugdymo programas ir neturi profesinio pasirengimo (2012 m. – 26,7 proc. 25-64 m. amžiaus gyventojų). Todėl suaugusiųjų profesinis mokymas ir jų kvalifikacijos tobulinimas yra vienas didžiausių švietimo sistemos iššūkių.

1 lentelė. Gyventojų išsilavinimo ir mokymosi visą gyvenimą rodikliai

	2010 m.	2011 m.	2012 m.	ES vidurkis 2012 m.	ES 2020 m. siekinys	Nacionalinis siekinys
20-24 m. amžiaus jaunimo, įgijusio vidurinį ir aukštesnį už vidurinį išsilavinimą, dalis, proc.	87,0	87,7	89,3	80,2	duomenų nėra	2012 m. – 90
30-34 m. amžiaus gyventojų, baigusiujų universitetines (ar joms prilygintas) studijas, dalis, proc.	43,8	45,8	48,7	35,8	40	2020 m. >40
18-24 m. amžiaus jaunimo, neįgijusio vidurinio išsilavinimo ir nesimokančio, dalis, proc.	8,1	7,2	6,5	12,8	< 10	2012 m. – 9 2020 m. < 9
25-64 m. amžiaus gyventojų, per keturias savaites iki apklausos dalyvavusių mokymo procese, dalis, proc.	4,0	5,7	5,2	9,0	15	-

Šaltinis: Eurostat ir Cedefop. Prieiga internete

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tps00186/> ir

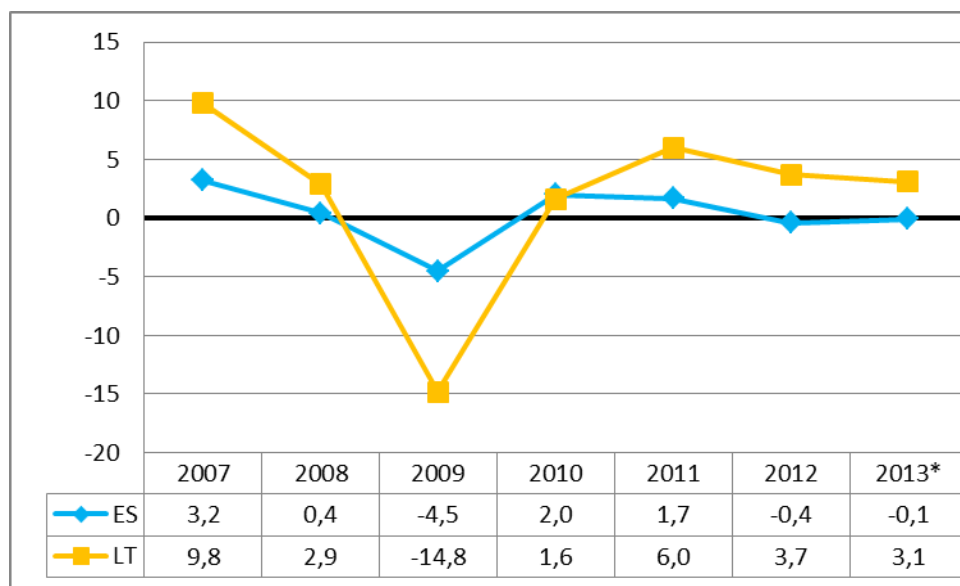
<http://www.cedefop.europa.eu/EN/statistics-and-indicators/education-and-training-2020-benchmarks.aspx>. 2013

10 22 duomenys.

1.3. Ekonomikos ir darbo rinkos rodikliai

Eurostat duomenimis, 2012 m. Lietuvos bendrojo vidaus produkto (BVP) augimas palyginamosiomis kainomis siekė 3,7 proc. ir Lietuva po keleto metų pertraukos vėl sugrįžo į greičiausiai augusių ES šalių gretas. Nepaisant spartaus augimo, šalies ūkis dar nėra pasiekęs prieš krizę buvusio lygio (žr. 1 diagramą).

1 diagrama. BVP ir pagrindiniai komponentai. Procentinis pokytis.

* išankstiniai duomenys

Šaltinis: Eurostat. 2013 10 22 duomenys.

2012 m., palyginti su 2011 m., didžiausią įtaką ūkio augimui turėjo pramonės sukurtos pridėtinės vertės didėjimas 4,3 proc., žemės ūkio – 8,6 proc., paslaugų sektoriaus – 3,7 proc. Sparčiau BVP didėti neleido tik statybų ekonominė veikla, kurios pridėtinė vertė mažėjo 2,9 proc. (Ūkio ministerija, 2013).

2 lentelė. Užimti gyventojai (nuo 15 m.) pagal ekonomines veiklas

*Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorius

Ekonominė veikla (pagal EVRK* 2)	Užimtieji, tūkst.	Proc.
A Žemės ūkis, miškininkystė, žuvininkystė	113,6	8,9
B Kasyba ir karjerų eksploatavimas	2,4	0,2
C Apdirbamoji gamyba	200,7	15,7
D Elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas	12,7	1,0
E Vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas	14,9	1,2
F Statyba	89,2	7,0
G Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir	223,3	17,5

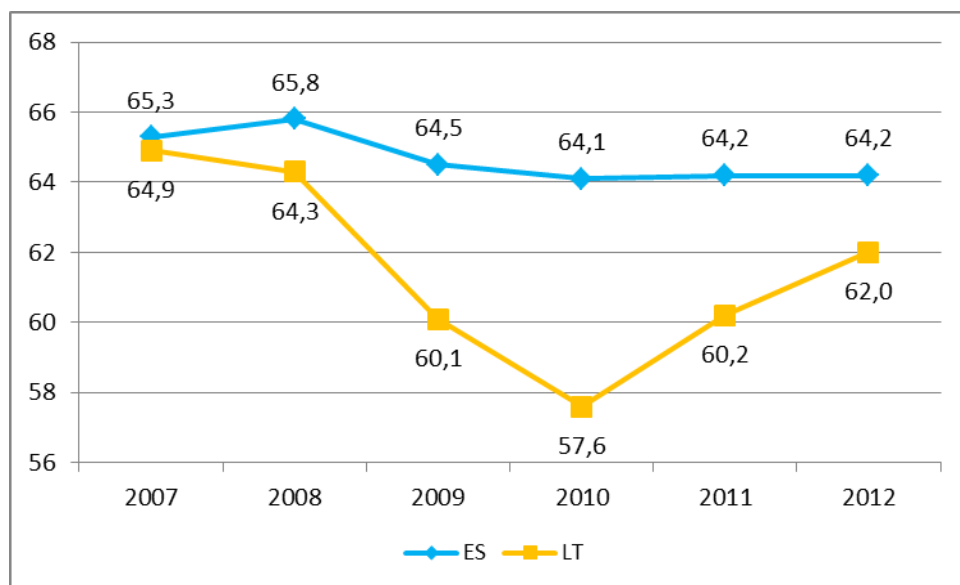
motociklų remontas		
H Transportas ir saugojimas	93,5	7,3
I Apgyvandinimo ir maitinimo paslaugų veikla	32,4	2,5
J Informacija ir ryšiai	28,5	2,2
K Finansinė ir draudimo veikla	18,4	1,4
L Nekilnojamojo turto operacijos	13,3	1,0
M Profesinė, mokslinė ir techninė veikla	50,3	3,9
N Administracinė ir aptarnavimo veikla	38,7	3,0
O Viešasis valdymas ir gynyba; privalomasis socialinis draudimas	74,1	5,8
P Švietimas	134,6	10,5
Q Žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	84,9	6,6
R Meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla	22,8	1,8

**Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorius*

Šaltinis: Gyventojų užimtumo tyrimo rezultatai. Lietuvos statistikos departamento rodiklių duomenų bazė. Prieiga internete <http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?id=1717&status=A>. 2013-10-23 duomenys.

2012 m. 15-64 m. amžiaus gyventojų užimtumo lygis sudarė 62,0 proc., per metus jis padidėjo 1,8 procentinio punkto (žr. 2 diagramą). Krizės laikotarpiu užimtumo lygis šalyje buvo sumažėjęs 6,5 proc. iki 57,6 proc. (2010 m.), o 2008 m. siekė 64,3 proc. Daugiausiai gyventojų dirba (žr. 2 lentelę) prekybos, pramonės ir švietimo sektoriuje. Labiausiai užimtųjų, palyginti su 2011 m., didėjo apdirbamosios gamybos sektoriuje – vidutiniškai 8,7 tūkst. (4,5 proc. augimas), transporto ir saugojimo sektoriuje – vidutiniškai 4,1 tūkst. (4,5 proc. augimas), informacijos ir ryšių sektoriuje – vidutiniškai 3,9 tūkst. (15,2 proc. augimas), profesinės, mokslinės ir techninės veiklos sektoriuje – vidutiniškai 3,7 tūkst. (8 proc. augimas), statyboje – vidutiniškai 3,6 tūkst. (4,2 proc. augimas).

2 diagrama. Užimtumo lygis.

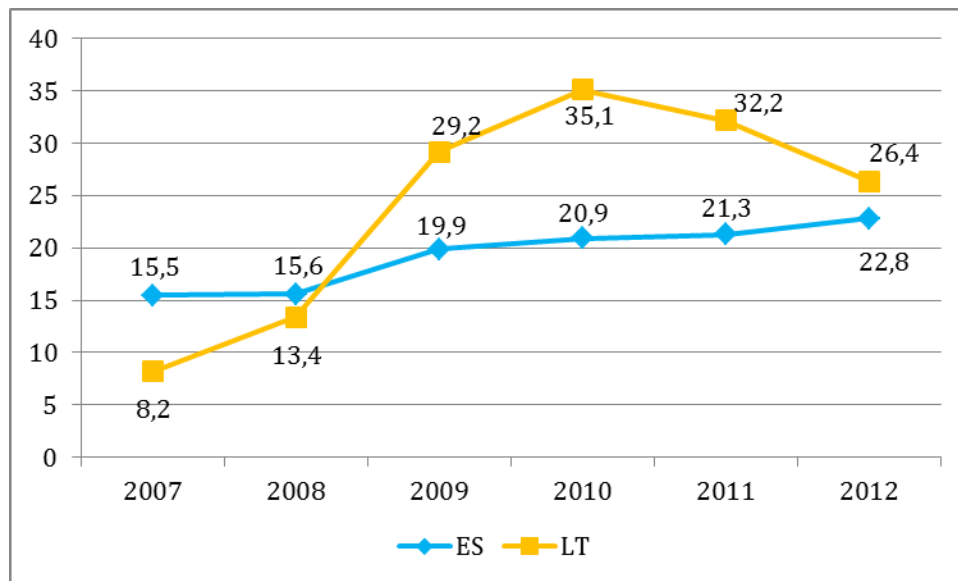

Šaltinis: Eurostat. 2013 10 22 duomenys.

2012 m. nedarbo lygis šalyje sudarė 13,2 procento ir buvo 2,1 procentinio punkto mažesnis nei 2011 m. Kas antras bedarbis (49 proc.) yra ilgalaikis (t.y. ieško darbo ilgiau nei 1 m.), 2012 m. šis skaičius, lyginant su 2011 m., sumažėjo 18,8 proc.

Aukšto jaunimo (15–24 m. amžiaus asmenų) nedarbo lygio mažinimas – nacionalinės politikos prioritetas. Jaunimo (15–24 metų amžiaus asmenų) nedarbo lygis šalyje 2012 m., palyginti su 2011 m., sumažėjo 5,8 procentinio punkto ir sudarė 26,4 procento (3 diagrama) (Statistikos departamentas, 2013).

3 diagrama. Jaunimo nedarbas

Šaltinis: Eurostat. 2013 04 16 duomenys.

Siekdama spręsti jaunimo nedarbo problemas, 2012 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybė parengė ir patvirtino jaunimo nedarbo mažinimo priemonių planą, apimantį tokius elementus:

- švietimo sistemos pasiūlos ir darbo rinkos poreikių suderinimą;
- jaunimo darbo įgūdžių formavimą švietimo sistemoje pagal formaliojo ir neformaliojo profesinio mokymo programas;
- jaunimo verslumo ir įsidarbinimo skatinimą;
- jaunimo įsidarbinimo paramą.

Įgyvendindama šį priemonių planą, Lietuvos darbo birža atnaujino jaunų bedarbių mokymo bei praktinių įgūdžių darbo vietoje suteikimo projektus ir sukūrė sistemą, kuomet įsidarbinusiam jaunimui kompensuojama darbo užmokesčio dalis. Lietuvos Respublikos ūkio ministerija organizuoja žmogiškųjų išteklių paklausos darbo rinkoje vidutinės trukmės prognozavimo ir žmogiškųjų išteklių kvalifikacijų sąsajų su darbo vietomis stebėsenos sistemų kūrimą.

Šios priemonės atnešė teigiamų pokyčių – 2013 m., lyginant su praėjusiais metais, Lietuvos jaunimo nedarbo lygis sumažėjo 5,8 proc. ir priartėjo prie ES vidurkio.

2013 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino Užimtumo didinimo 2014–2020 metų programą. Programa siekiama skatinti darbo vietų kūrimą ir darbo paklausą, didinti darbo jėgos kvalifikacijos atitiktį darbo rinkos reikmėms ir laisvus darbo išteklius integruoti į darbo rinką ir joje išlaikyti. Įgyvendinant programą numatyta gerinti profesinio orientavimo (karjeros) paslaugų prieinamumą ir kokybę, užtikrinti kokybiškų įgūdžių įgijimą švietimo ir mokymo sistemoje, plėtoti kompetencijų vertinimo ir pripažinimo sistemą, plėtoti mokymosi visą gyvenimą sistemą, kaip išsilaikymo darbo rinkoje garantą, užtikrinti greitą ir tvarų jaunimo perėjimą iš švietimo sistemos į darbo rinką, sudaryti geresnes sąlygas vyresnio amžiaus darbuotojams, neįgaliesiems išsilaikyti darbo rinkoje, taip pat plėtoti jų švietimo galimybes, o bedarbiams – sugrįžti į ją. Programa taip pat numato stiprinti praktinio profesinio mokymo realiose darbo vietose organizavimą. Iki 2020 m. tikimasi dvigubai padidinti praktinio profesinio mokymo realiose darbo vietose apimtį, išplečiant bendradarbiavimą su darbdaviais.

Lietuvos ekonomika pamažu atsigauna po finansinės krizės, tačiau, norint užtikrinti spartesnę plėtrą, visuose ūkio sektoriuose, tarp jų ir tradicinėse ūkio šakose, būtina aktyviau diegti inovacijas. Padėdama įveikti šį iššūkį, pirminio ir tęstinio profesinio mokymo sistema turi teikti patrauklias bei kokybiškas paslaugas, kurių poreikis didėja ir dar išaugs ateityje. Profesinio mokymo sistema turi parengti darbuotojus, gebančius dirbti naujomis inovatyviomis technologijomis. Tam kuriamas sektorinių praktinių mokymo centrų tinklas (žr. 2.2.4 poskyrį), stengiamasi aktyviai bendradarbiauti su socialiniais partneriais tokiose srityse:

- a) formuojant kvalifikacijas ir profesinio mokymo turinį (žr. 3.2, 3.3 poskyrius);
- b) vertinant įgytas profesinio mokymo dalyvių kompetencijas (žr. 3.4 poskyrį);
- c) valdant ir organizuojant profesinį mokymą (žr. 2.2.3 ir 2.2.4 poskyrius);
- d) atnaujinant profesijos mokytojų technologines kompetencijas (žr. 2.2.6 poskyrį);
- e) gerinant ugdymo karjerai paslaugų kokybę ir prieinamumą (žr. 4.5 poskyrį).

2. Profesinis mokymas mokymosi visą gyvenimą perspektyvoje

2.1. Nacionalinė švietimo ir mokymo sistema

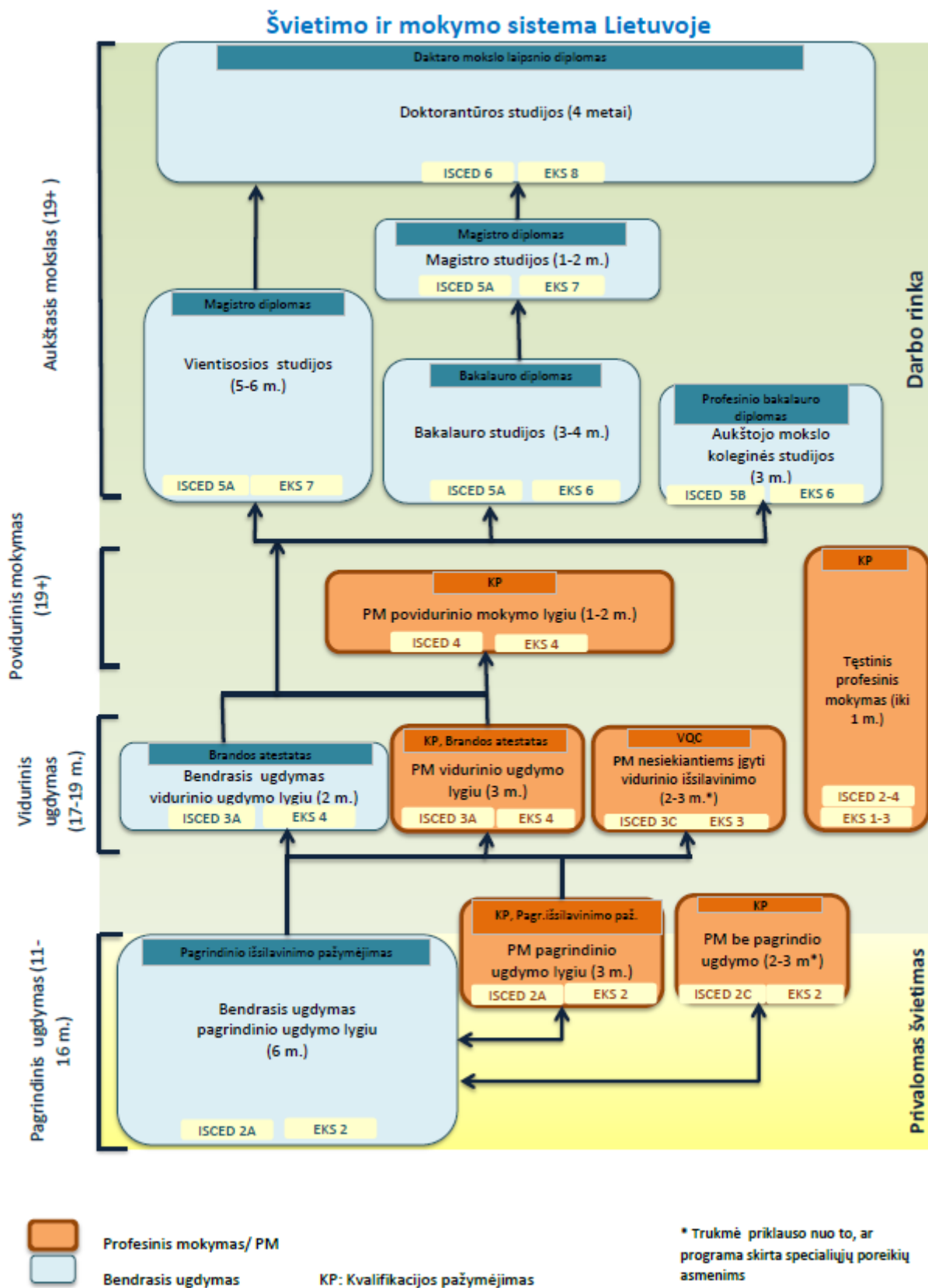
Lietuvos švietimo sistemą sudaro bendrojo (ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio) ugdymo, pirminio (pagrindinio, vidurinio ir pavidurinio), tęstinio profesinio mokymo bei aukštojo mokslo (koleginės ir universitetinės studijos) sektoriai.

2010 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino Lietuvos kvalifikacijų sandarą (LTKS), kurią sudaro 8 kvalifikacijų lygiai, apimantys visus švietimo sektorius (žr. 3.1 poskyrį). Tuo pat metu buvo pradėtas LTKS ir Europos kvalifikacijų sandaros (EKS) siejimo procesas ir nustatyta tiesioginė LTKS ir EKS lygių atitiktis. Šiame metiniame pranešime LTKS ir EKS lygiai nustatyti remiantis mokymosi programose suformuluotų mokymosi / studijų rezultatų teoriniu palyginimu su LTKS ir EKS lygių aprašais.

Pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją (1992 m.) mokslas yra privalomas asmenims iki 16 m. Privalomas mokslas siejamas su pagrindinio ugdymo programos (ISCED 2) baigimu ir pagrindinio išsilavinimo pažymėjimo įgijimu (2 EKS lygis). Įgiję pagrindinį išsilavinimą, mokiniai gali rinktis vidurinio ugdymo programas, ISCED 3 lygio profesinio mokymo programas (įgyjant 3 EKS lygio profesinę kvalifikaciją), ar profesinio mokymo programas, vykdomas kartu su vidurinio ugdymo programa (4 EKS lygis), kuomet įgyjamas brandos atestatas su galimybe tęsti studijas aukštojoje mokykloje.

Mokiniai, kuriems nepasisekė įgyti pagrindinio išsilavinimo, gali mokytis pagal ISCED 2 lygio profesinio mokymo programas arba jaunimo mokykloje, įgyjant 2 EKS lygio kvalifikaciją. Asmenys, baigę vidurinio ugdymo programą ir gavę tai liudijantį brandos atestatą (bendrojo lavinimo mokykloje arba profesinio mokymo įstaigoje, kur vidurinio ugdymo programa vykdoma kartu su profesinio mokymo programa), gali toliau mokytis pagal aukštojo išsilavinimo nesuteikiančio pavidurinio mokymo lygmens profesinio mokymo programas (ISCED 4, suteikiančias 4 EKS lygio kvalifikaciją) arba aukštojo mokslo koleginių ir universitetinių studijų programas (ISCED 5, suteikiančias 6 EKS lygio kvalifikaciją). Švietimo ir mokymo sistema parodyta 4 diagramoje.

4 diagrama. Lietuvos švietimo ir mokymo sistema

Šaltinis: Cedefop ir ReferNet Lietuva

2.2. Vyriausybės reguliuojamas profesinis mokymas

2.2.1. Pagrindiniai bruožai

Pagal Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymą (1997 m., nauja redakcija – 2007 m.), Lietuvos profesinio mokymo sistema apima pirminį profesinį mokymą, tęstinį profesinį mokymą ir profesinį orientavimą (plačiau apie profesinį orientavimą – 4 skyriuje).

Profesinio mokymo programos skirtos įvairaus amžiaus ir išsilavinimo asmenims. Pirminis profesinis mokymas skirtas pirmajai kvalifikacijai įgyti ir baigti pagrindinio arba vidurinio ugdymo programą. Tęstinio profesinio mokymo tikslas – tobulinti asmens kvalifikaciją, įgyti kitą kvalifikaciją arba kompetencijų, būtinų atliekant įstatymų reglamentuojamą darbą ar funkcijas.

Nuo 2002 m. profesinio mokymo turinys formuojamas kompetencijų ir aiškiai apibrėžtų mokymosi tikslų pagrindu. Pirminio profesinio mokymo programas rengia profesinio mokymo teikėjai, bendradarbiaudami su darbdavių atstovais. Jie vadovaujasi atitinkamu profesinio rengimo standartu bei Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos (ŠMM) nustatytais bendraisiais reikalavimais. Formalusis tęstinis profesinis mokymas vykdomas pagal nacionalines programas.

Dažniausiai profesinis mokymas Lietuvoje vykdomas mokykline forma, tačiau praktinis mokymas ir mokymas įmonėse sudaro didžiąją mokymo programos dalį. Pavyzdžiui, pirminiame profesiniame mokyme praktiniam mokymui iš viso skiriama 60–70 proc. specialybės dalykams skirtų valandų, iš kurių 8-15 savaičių praktinis mokymas privalo būti vykdomas įmonėje arba realias darbo sąlygas atitinkančioje mokymo įstaigos bazėje.

Naujos redakcijos Profesinio mokymo įstatyme pameistrystė įteisinta kaip profesinio mokymo organizavimo forma. 2013 m. pradėtas įgyvendinti nacionalinio biudžeto ir Europos Sąjungos struktūrinių fondų finansuojamas bandomasis projektas pameistrystės mokymo formai plėtoti.

Socialiniai partneriai dalyvauja sudarant naujų kvalifikacijų, profesinių standartų, profesinio mokymo programų turinį, vertinant profesinio mokymo programas pagal jų atitiktį ūkio poreikiams, organizuojant praktinį profesinį mokymą.

Jie taip pat dalyvauja organizuojant ir vykdant kompetencijų vertinimą.

2.2.2. Profesinio mokymo programų lygis

Pirminiam profesiniam mokymui priskiriamos šios programos, įregistruotos Studijų, mokymo programų ir kvalifikacijų registre:

- programos neturintiems ir nesiekiantiems įgyti pagrindinio išsilavinimo;
- programos neturintiems pagrindinio išsilavinimo, siekiantiems jį įgyti;
- programos turintiems pagrindinį išsilavinimą, nesiekiantiems įgyti vidurinio išsilavinimo;

- programos turintiems pagrindinį išsilavinimą, siekiantiems įgyti vidurinį išsilavinimą;
- povidurinio mokymo lygmens programos, turintiems vidurinį išsilavinimą.

Vidutinė mokymosi trukmė, išduodami kvalifikacijos pažymėjimai ir tolesnės mokymosi bei karjeros galimybės apibendrintos 3 lentelėje. Informacija apie profesinio mokymo programas ir kvalifikacijas pateikiama Atviroje informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistemoje AIKOS: <http://www.aikos.smm.lt>.

3 lentelė. Pirminio ir tęstinio formaliojo profesinio mokymo programos

	ISCED lygis	Vidutinė trukmė	Išduodami pažymėjimai ¹	EKS lygis	Tolesnės mokymosi ir karjeros galimybės
Pagrindinio ugdymo lygmens programos	2C	2-3 m.*	Kvalifikacijos pažymėjimas	2	Darbo rinka
Pagrindinio ugdymo lygmens programos	2A	3 m.	Kvalifikacijos pažymėjimas, pagrindinio išsilavinimo pažymėjimas	2	Tolesnis mokymasis profesinio mokymo įstaigoje arba bendrojo ugdymo mokykloje; darbo rinka
Vidurinio ugdymo lygmens programos	3C	2-3 m.*	Kvalifikacijos pažymėjimas	3	Darbo rinka
Vidurinio ugdymo lygmens programos	3A	3 m.	Kvalifikacijos pažymėjimas, brandos atestatas	4	Mokymasis pagal aukštojo mokslo universitetinių arba koleginių studijų programą; darbo rinka
Povidurinio mokymo lygmens programos	4	1-2 m.	Kvalifikacijos pažymėjimas	4	Mokymasis pagal aukštojo mokslo universitetinių arba koleginių studijų programą; darbo rinka
Tęstinio profesinio mokymo programos	2,3,4	Iki 1 m.	Kvalifikacijos pažymėjimas	1,2,3	Darbo rinka

* Programos trukmė priklauso nuo to, ar programa taikoma specialiųjų poreikių asmenims

Šaltinis: ReferNet Lietuva

Neturintiems pagrindinio ar vidurinio išsilavinimo sudaroma galimybė įgyti jį kartu su profesine kvalifikacija, todėl profesinio mokymo programos padeda sugrąžinti į švietimo sistemą anksčiau ją palikusius asmenis. Mokiniai, įgiję profesinę kvalifikaciją ir vidurinį išsilavinimą profesinio mokymo įstaigoje, gali toliau studijuoti aukštesiose mokyklose. Pastaraisiais metais buvo pagerintos stojimo į aukštąsias mokyklas sąlygos asmenims, sėkmingai baigusiems profesinio mokymo programas (žr. 4.2.2 poskyrį).

2.2.2.1. Priėmimas į pirminio profesinio mokymo programas

Profesinio mokymo programos skirtos asmenims nuo 14 m. amžiaus. Stojantieji gali laisvai rinktis programas ir jų teikėjus visoje šalies teritorijoje.

Profesinio mokymo teikėjai, atsižvelgę į darbo rinkos poreikius, planuoja bei švietimo ir mokslo ministrui teikia paraiškas dėl priėmimo į valstybės finansuojamas profesinio mokymo programas pirmajai kvalifikacijai įgyti. Asmenų priėmimo į valstybės finansuojamas profesinio mokymo programas planas svarstomas Lietuvos profesinio mokymo taryboje (žr. 2.2.3 poskyrį), galutinį dokumentą tvirtina švietimo ir mokslo ministras.

2.2.2.2. Dalyvavimas pirminiame profesiniame mokyme

Pažymėtina, kad profesinio mokymo populiarumas po truputį auga. Dėl krentančio gimstamumo lygio ir esamos emigracijos, mokinių ir studentų skaičius bendrojo ugdymo mokyklose 2010-2012 m. sumažėjo 10 proc., o studentų skaičius aukštosiose mokyklose – 14 proc. Tuo tarpu, kaip matyti iš 4 lentelėje pateiktų duomenų, mokinių skaičius profesinio mokymo įstaigose sumažėjo 9,7 proc.

Dauguma mokinių mokosi pagal ISCED 3 lygio profesinio mokymo programas, vykdomas kartu su vidurinio ugdymo programa ir skirtas profesinei 4 EKS lygio kvalifikacijai bei brandos atestatui įgyti su galimybe toliau studijuoti aukštojo mokslo įstaigose. Mažiausiai populiaros – ISCED 3 lygio profesinio mokymo programos, skirtos asmenims, turintiems pagrindinį išsilavinimą ir siekiantiems įgyti tik profesinę kvalifikaciją (3 EKS lygis). Tokiose programose kasmet mokosi apie 500-600 mokinių. Auga ISCED 4 lygio (4 EKS lygis) aukštojo išsilavinimo nesuteikiančio povidurinio mokymo lygmens programų, skirtų vidurinį išsilavinimą jau įgijusiems asmenims, populiarumas, ypač tarp suaugusiųjų, kurie ateina į profesinio mokymo įstaigas jau turėdami mokymosi arba darbo patirties. Detalesnė informacija apie dalyvavimą profesinio mokymo programose pateikta 4 lentelėje.

4 lentelė. Dalyvavimas pirminiame profesiniame mokyme

		2010 m.	2011 m.	2012 m.
Pagrindinio ugdymo lygmens programos	Iš viso mokinių, tūkst.	4,9	4,2	4,3
	Mokinių dalis, lyginant su besimokančiais pagal bendrojo ugdymo programas, proc.	2,2	1,9	2,1
Vidurinio ugdymo lygmens programos	Iš viso mokinių, tūkst.	30,1	28,2	25,1
	Mokinių dalis, lyginant su besimokančiais pagal bendrojo ugdymo programas, proc.	28,4	28,7	27,7
Povidurinio mokymo lygmens programos	Iš viso mokinių, tūkst.	13,7	14,2	15,4

Šaltinis: Besimokantieji pagal švietimo lygmenis. Lietuvos statistikos departamento rodiklių duomenų bazė.

Prieiga internete <http://www.osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?id=1249&status=A>. 2013-10-23 duomenys.

Tęstinio profesinio mokymo programos (žr. 3 lentelę) skirtos vyresniems nei 18 m. amžiaus, įvairaus išsilavinimo asmenims. Gali būti reikalaujama turėti tam tikrą profesinę kvalifikaciją ar darbo patirties. Programų trukmė – iki 1 metų. Ji priklauso nuo tikslinės grupės ir kvalifikacijų sudėtingumo. Programos gali būti skirtos:

- profesinei kvalifikacijai įgyti;
- papildomai profesinei kvalifikacijai įgyti;
- įgyti kompetencijai, reikalingai atlikti įstatymų reglamentuojamam darbui ar funkcijai.

Baigus šias programas įgyjamos LTKS/EKS 1-3 lygio kvalifikacijos (žr. 3 lentelę). Praktinis mokymas sudaro 60-80 proc. visos programų mokymo trukmės. Rekomenduojama, kad pusę praktiniam mokymui skirto laiko sudarytų praktinis mokymas realioje darbo vietoje.

2.2.2.3. Profesinio mokymo programos specialiųjų poreikių asmenims

Specialiųjų poreikių asmenų pirminis ir tęstinis profesinis mokymas vykdomas mokant juos kartu su kitais mokiniais pagal individualius mokymo planus arba pagal specialiai jiems parengtas ISCED 2-4 lygio (1-4 EKS lygio) profesinio mokymo programas. Lietuvos statistikos departamento duomenimis, Lietuvos profesinio mokymo įstaigose pagal pirminio profesinio mokymo programas mokosi arti 1000 mokinių su negalia (2012 m. – 1052, 2011 m. – 994, 2010 m. – 1116). Didžioji dalis mokinių mokosi pagal ISCED 2 lygio programas.

Į Studijų, mokymo programų ir kvalifikacijų registrą įtraukta daugiau nei 40 tęstinio profesinio mokymo programų, skirtų specialiųjų poreikių asmenims. Šios programos įgyvendinamos profesinio mokymo įstaigose, kitose įstaigose ir organizacijose, turinčiose licenciją šioms programoms įgyvendinti.

2.2.2.4. Profesinio mokymo programos bedarbių mokymui

Bedarbių ir įspėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų mokymas vykdomas pagal tęstinio formaliojo profesinio mokymo programas, registruotas Studijų, mokymo programų ir kvalifikacijų registre. Už bedarbių mokymo organizavimą yra atsakingos teritorinės darbo biržos. Nuo 2012 m. pradžios įsigaliojo nauja socialinės apsaugos ir darbo ministro patvirtinta bedarbių mokymo tvarka. Bedarbiai ir įspėti apie atleidimą darbuotojai siunčiami mokyti pas profesinio mokymo teikėjus, kuriuos pasirenka pats asmuo iš Lietuvos darbo biržos interneto svetainėje paskelbto profesinio mokymo teikėjų sąrašo. Asmenys mokomi atsižvelgiant į konkrečius darbdavių poreikius. Didesnė dalis bedarbių mokosi pagal su darbdaviu suderintas programas, o darbdavys įsipareigoja įdarbinti bedarbį ne trumpesniam kaip 12 mėnesių laikotarpiui. Susitarus su darbdaviu, praktinis mokymas vyksta darbo vietoje (žr. finansavimui skirtą 2.4.poskyrį).

2.2.3. Profesinio mokymo valdymas

Atsakomybę už profesinio mokymo politikos kūrimą ir vykdymą Lietuvos Respublikos įstatymai suteikia ŠMM. Vienos svarbiausių ŠMM funkcijų – kasmetinių bendrųjų profesinio mokymo planų ir formaliojo profesinio mokymo tvarkos tvirtinimas, asmenų priėmimo į valstybės finansuojamas profesinio mokymo programas plano tvirtinimas, licencijų formaliajam profesiniam mokymui išdavimas, formaliojo profesinio mokymo programų rengimo ir įteisinimo tvarkos tvirtinimas, asmens įgytų kompetencijų vertinimo institucijų akreditavimas.

Įgaliojimai žmogiškųjų išteklių plėtros srityje suteikti Lietuvos Respublikos ūkio ministerijai. Institucijai pavesta dalyvauti kuriant žmogiškųjų išteklių plėtros politiką ir ją vykdyti, dalyvauti kuriant ir vykdant profesinio mokymo politiką, taip pat organizuoti žmogiškųjų išteklių paklausos darbo rinkoje prognozės tyrimus, jų rezultatų sklaidą, vykdant profesinį orientavimą. Kitos ministerijos taip pat gali prisidėti prie švietimo politikos formavimo ir įgyvendinimo, teikdamos pasiūlymus švietimą reglamentuojantiems teisės aktams ir dalyvaudamos jų projektus rengiančiose darbo grupėse. Kai kurios ministerijos (pvz., Finansų, Socialinės apsaugos ir darbo, Sveikatos apsaugos, Vidaus reikalų, Žemės ūkio) aktyviai dalyvauja kuriant ir įgyvendinant pirminio bei tęstinio mokymo programas.

Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras (KPMPC, iki 2010 m. – Profesinio mokymo metodikos centras) organizuoja profesinių ir profesinio rengimo standartų rengimą. KPMPC taip pat kaupia ir analizuoja informaciją apie profesinį mokymą, rengia profesinio mokymo plėtros metodikas, vertina ir plėtoja profesinio mokymo kokybę, atlieka Nacionalinio profesinio mokymo kokybės užtikrinimo orientacinio punkto ir Nacionalinio kvalifikacijų koordinavimo punkto funkcijas.

Svarbų vaidmenį formuojant ir įgyvendinant profesinio mokymo ir kvalifikacijų sistemos plėtros politiką atlieka patariamąsios institucijos, iš kurių svarbiausios yra šios:

- Lietuvos profesinio mokymo taryba (toliau – LPMT) – kolegiali institucija, patarianti valstybės švietimo institucijoms sprendžiant strateginius profesinio mokymo klausimus. LPMT lygiomis dalimis sudaro valstybės valdymo ir savivaldybių institucijų, darbdavių ir darbuotojų interesams atstovaujančių organizacijų atstovai.
- Centrinis profesinis komitetas (toliau – CPK) – kolegiali, bendradarbiavimo pagrindu veikianti patariamoji institucija, koordinuojanti strateginius kvalifikacijų sistemos formavimo klausimus. CPK atlieka tokias pagrindines funkcijas: inicijuoja teisės aktų, reikalingų kvalifikacijų sistemai formuoti ir palaikyti, projektų rengimą; inicijuoja LTKS atnaujinimą; nustato prioritetinius sektorius kvalifikacijų sistemai formuoti; svarsto ir siūlo sprendimus dėl kvalifikacijų sistemos struktūros; pataria KPMPC kvalifikacijų ir ūkio poreikio atitikties užtikrinimo klausimais; akredituoja kompetencijas vertinančias institucijas; vykdo nacionalinių kvalifikacijų susiejimo su EKS veiklas; sprendžia kitus klausimus. CPK sudaro 18 narių. Po vieną atstovą deleguoja ŠMM, Lietuvos

Respublikos ūkio bei žemės ūkio ministerijos, Lietuvos savivaldybių asociacija, KPMPK ir Studijų kokybės vertinimo centras; tris narius deleguoja Lietuvos universitetų rektorių konferencija, Lietuvos kolegijų direktorių konferencija ir Lietuvos profesinio mokymo įstaigų asociacija; devynis narius deleguoja socialiniai partneriai.

Socialiniai partneriai² prisideda prie profesinio mokymo politikos formavimo per LPMT ir CPK, jie įgalioja inicijuoti naujų kvalifikacijų, profesinių standartų, profesinio mokymo programų rengimą. Socialinių partnerių atstovai dalyvauja sudarant profesinio mokymo programų turinį ir vertinant profesinio mokymo programų atitikimą darbo rinkos poreikiams, organizuojant praktinį mokymą ir vertinant asmens įgytas kompetencijas. Nuo 2003 m. socialiniai partneriai atsakingi už baigiamojo kvalifikacijos vertinimo organizavimą. Nuo 2012 m. besimokančių pagal formaliojo profesinio mokymo programas įgytų kompetencijų vertinimą organizuoja akredituotos kompetencijų vertinimo institucijos (plačiau – 3.4 poskyryje).

2.2.4. Formaliojo profesinio mokymo teikėjai

Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatyme apibrėžta, kad profesinio mokymo teikėjas – profesinio mokymo įstaiga, laisvasis mokytojas ir kitas profesinio mokymo teikėjas (bendrojo ugdymo mokykla, įmonė, organizacija, kuriai profesinis mokymas nėra pagrindinė veikla), turintis teisę rengti ir vykdyti profesinio mokymo programas. Profesinio mokymo teikėjas gali priimti asmenis mokytis bei pradėti vykdyti formaliojo profesinio mokymo programas tik gavęs ŠMM išduotą licenciją. Profesinio mokymo įstaigos gali turėti licencijas ir pirminiam, ir tęstiniam mokymui.

Lietuvos statistikos departamento duomenimis, pirminio profesinio mokymo programas 2012 m. įgyvendino 75 įstaigos, iš jų 73 – valstybinės. Licencijas vykdyti tęstinį profesinį mokymą (2013 m. spalio mėn.) turi 286 institucijos.

Siekiant optimaliai ir efektyviai naudoti mokymui skirtas lėšas bei išteklius, vykdoma pirminio ir tęstinio profesinio mokymo teikėjų tinklo pertvarka. Tarp prioritetinių tinklo pertvarkymo veiklų – mažą mokinių skaičių turinčių profesinio mokymo įstaigų perdavimas savivaldybėms, didžiųjų regioninių profesinio mokymo įstaigų ir tų profesinio mokymo įstaigų, kuriose kuriami sektoriniai praktinio mokymo

² Pagal Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymą, socialiniai partneriai – darbdavių institucijos (Lietuvos pramonininkų konfederacija, Lietuvos verslo darbdavių konfederacija), verslo savivaldos institucijos (Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmai, Lietuvos Respublikos žemės ūkio rūmai) ir darbuotojų interesams atstovaujanti organizacija (Lietuvos profesinių sąjungų konfederacija, Lietuvos profesinė sąjunga „Solidarumas“ ir Lietuvos darbo federacija) ir kitos Vyriausybės patvirtintos darbdavių, verslo savivaldos institucijos, darbuotojų interesams atstovaujanti organizacijos, kurios kartu su valstybės valdymo institucijomis atlieka šio įstatymo nustatytas funkcijas

centrai, stiprinimas, pirminio ir tęstinio profesinio mokymo įstaigų sujungimas bei valstybinių biudžetinių profesinio mokymo įstaigų pertvarkymas į viešąsias įstaigas.

Sektorinis praktinio mokymo centras (SPMC) – tai vienos ar kelių sričių modernia praktinio mokymo įranga aprūpinta profesinio mokymo įstaiga. Pagrindinis SPMC tikslas – užtikrinti, kad mokiniai, naudodamiesi naujausiomis technologijomis ir įranga, įgytų darbo rinkos poreikius atitinkančių praktinių gebėjimų. Šie centrai atviri profesinio mokymo įstaigų mokiniams, aukštųjų mokyklų studentams, įmonių darbuotojams, profesijos mokytojams ir t.t. Iki 2014 m. pabaigos planuojama atidaryti 42 SPMC.

Profesinio mokymo valdymo decentralizavimas pradėtas 2003 m., pertvarkant valstybines profesinio mokymo įstaigas į viešąsias įstaigas. Pakeitus juridinį įstaigų statusą, jas valdyti gali skirtingi dalininkai (įmonės, socialiniai partneriai, regioninės valdžios bei savivaldybių atstovai ir pan.). Taip pat didėja finansinis įstaigų savarankiškumas. 2013 m. 20 valstybinių pirminio profesinio mokymo teikėjų turėjo viešosios įstaigos statusą, ateityje tokiu būdu numatoma pertvarkyti dar daugiau profesinio mokymo įstaigų.

2.2.5. Kokybės užtikrinimo mechanizmai

Profesinio mokymo kokybės plėtotės nuostatos suformuotos Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcijoje (2008 m.). Koncepcija parengta remiantis Lietuvos ir kitų Europos šalių patirties studija, atsižvelgiant į Europos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo bendrąsias gaires bei Europos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo orientacinę sistemą (EQAVET). Įgyvendinant koncepciją ir Praktinio mokymo išteklių plėtros programos priemones (plačiau – 4 skyriuje), profesinio mokymo įstaigos skatinamos diegti vidines kokybės užtikrinimo sistemas (2011-2013 m. vykdomi tiksliniai projektai). Pradėtas profesinio mokymo programų įgyvendinimo išorės vertinimas (įgyvendinimo laikotarpis 2012-2014 m.).

Kol įsivertinimu ir išorės vertinimu pagrįsta kokybės užtikrinimo sistema dar neįdiegta, profesinio mokymo kokybės valstybės lygiu siekiama šiomis priemonėmis:

- Standartų rengimas ir tvirtinimas. Profesinio rengimo standartai yra profesinio mokymo programų bei mokinių pasiekimų vertinimo pagrindas (plačiau – 3.2 poskyryje).
- Mokymo programų rengimas ir registravimas, licencijų išdavimas. Naujai parengta programa suderinama su darbdaviams atstovaujančia kompetentinga įstaiga (pvz., Prekybos, pramonės ir amatų rūmais), tuomet ekspertai (profesijos mokytojai, darbdaviai) vertina programos kokybę. Sulaukus teigiamos išvados, programa įregistruojama Studijų, mokymo programų ir kvalifikacijų registre. Profesinio mokymo teikėjui išduodama licencija vykdyti įregistruotą programą, jei jis turi pakankamai išteklių įgyvendinti programą ir jei tiekėjo profesijos mokytojai arba kandidatai į

profesijos mokytojus atitinka profesinio mokymo programose bei įstatymuose nustatytus reikalavimus.

- Programų vykdymo priežiūra. Atitinkami ŠMM padaliniai prižiūri mokymo procesą ir veiklą, atlieka veiklos auditą, valstybės kontrolė vykdo atrankinius mokymo įstaigų patikrinimus ir analizuoja įstaigos veiklos racionalumą.
- Nepriklausomas žinių, įgūdžių ir kompetencijų, būtinų tam tikrai kvalifikacijai, vertinimas. Nuo 2003 m. vertinimas yra atskirtas nuo mokymo programų. Iki 2012 m. už vertinimą buvo atsakingi socialiniai partneriai (pvz., Prekybos, pramonės ir amatų bei Žemės ūkio rūmai). Nuo 2012 m. besimokančių pagal formaliojo profesinio mokymo programas įgytų kompetencijų vertinimą atlieka akredituotos kompetencijų vertinimo institucijos (plačiau – 3.4 poskyryje).

2.2.6. Profesijos mokytojai

Lietuvos pirminio profesinio mokymo įstaigose dirba dviejų tipų – bendrojo ugdymo dalykų ir profesijos – mokytojai. Profesijos mokytojai vidutiniškai sudaro daugiau nei pusę pedagoginio personalo (5 lentelėje pateikti duomenys).

5 lentelė. Pedagoginiai darbuotojai pirminio profesinio mokymo įstaigose

Mokslo metai	Iš viso pedagoginių darbuotojų*	Iš jų profesijos mokytojai	
		iš viso	proc.
2010-2011	3962	2194	55,4
2011-2012	3897	2120	54,4
2012-2013	3693	2073	56,1

*Pedagoginiams darbuotojams priskiriami bendrojo ugdymo dalykų mokytojai, profesijos mokytojai, auklėtojai, mokymo įstaigų direktoriai ir jų pavaduotojai

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento rodiklių duomenų bazė. Prieiga internete

<http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280/>.

Tęstinio profesinio mokymo programose teorinį ir (arba) praktinį profesinį mokymą vykdo profesijos mokytojai. Profesinio mokymo įstaigos, mokančios dirbančiuosius ar bedarbius (pvz. darbo rinkos mokymo centrai), gali patvirtinti papildomas mokytojų pareigybes (pavyzdžiui, praktinio mokymo vadovų (instruktorių) pareigybes).

2.2.6.1. Profesijos mokytojų rengimas ir jų kvalifikacijos tobulinimas

Profesijos mokytojai privalo turėti profesinę kvalifikaciją ir pedagogo kvalifikaciją arba būti nustatyta tvarka išklauseę pedagoginių-psichologinių žinių kursą. Profesijos mokytojai rengiami pagal nuoseklųjį modelį, kai pedagoginės studijos vykdomos įgijus profesinę kvalifikaciją. Neturintiems

pedagoginės kvalifikacijos profesijos mokytojams, nepriklausomai nuo turimo išsilavinimo, siūlomas 120 valandų trukmės pedagoginių-psichologinių žinių kursas. Šiuos kursus gali organizuoti akredituotos institucijos bei įmonės. Be to, studijų programas profesijos mokytojų didaktinei kvalifikacijai įgyti vykdo universitetai.

Profesijos mokytojams aktualiausia kvalifikacijos tobulinimo sritis – technologinių kompetencijų tobulinimas. 2010 m. pagal Praktinio profesinio mokymo išteklių plėtros programą (žr. 4.1 poskyrį), remiantis ankstesnių bandomųjų projektų patirtimi, pradėtas projektas „Profesijos mokytojų ir dėstytojų technologinių kompetencijų tobulinimo sistemos sukūrimas ir įdiegimas“. Bendradarbiaujant su darbdaviais ir jų organizacijomis, parengta apie 100 naujausių technologinių kompetencijų tobulinimo programų 12-oje ūkio šakų ir numatyta organizuoti 650 profesijos mokytojų bei kolegijų dėstytojų stažuocių.

2.3. Kitos profesinio mokymo formos

Greta 2.2 skyrelyje aprašyto formaliojo profesinio mokymo, kurį baigus suteikiama valstybės pripažįstama kvalifikacija, vykdomas ir neformalusis profesinis mokymas. Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatyme nurodyta, kad reikalavimus neformaliojo profesinio mokymo programoms ir jų vykdymui gali nustatyti mokymą pagal šią programą užsakanti ar jį finansuojanti institucija. Mokymo programų tikslai, priėmimo kriterijai bei trukmė yra skirtingi ir labiausiai priklauso nuo tikslinės grupės. Sprendimą dėl mokymo kainos priima švietimo teikėjas. Neformalųjį suaugusiųjų švietimą gali teikti visi švietimo teikėjai, t.y. mokykla, laisvasis mokytojas, įstaiga, įmonė ar organizacija, kurie turi teisę vykdyti švietimo veiklą, tačiau ji nėra pagrindinė.

Neformalusis profesinis mokymas plačiai taikomas tęstiniame profesiniame mokyme ir yra skirtas kvalifikacijai ar atskiroms kompetencijoms įgyti. Jis vykdomas įvairiomis formomis: mokantis darbo vietoje, lankant neformaliojo mokymo kursus, nuotolinio mokymosi būdu ir pan. Labiausiai paplitę šie trys tęstinio profesinio mokymo organizavimo atvejai:

1. Darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų neformalusis mokymas/is, kurį inicijuoja darbdavys. Toks mokymas/is organizuojamas įvairiose aplinkose, naudojantis darbdavio pasirinktomis formomis ir programomis. Kai kurios įmonės turi savo kvalifikacijų sandaras arba taiko tarptautiniu mastu pripažįstamas sektorines kvalifikacijas ir programas. Mokymas/is vykdomas įmonės, įstaigos arba besimokančiųjų lėšomis, jei yra galimybė – pasinaudojant numatytomis mokesčių lengvatomis (žr. 4.4 poskyrį).
2. Valstybės biudžeto remiamas darbuotojų kvalifikacijos tobulinimas (valstybės tarnautojų ir tam tikrų ūkio sektorių – sveikatos apsaugos, žemės ūkio ir kt. – darbuotojų mokymas).
3. Bedarbių ir įspėtų apie atleidimą iš darbo mokymas pagal formaliojo ir neformaliojo mokymo programas, finansuojamas taikant 2012 m. įvestą mokymo kuponų sistemą (žr. 2.4 poskyrį).

2.4. Profesinio mokymo finansavimas

2.4.1. Pirminio profesinio mokymo finansavimas

Mokymo lėšos formaliajam pirminiam profesiniam mokymui skiriamos iš valstybės biudžeto, taikant Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintą Profesinio mokymo lėšų skaičiavimo vienam mokiniui metodiką (2008 m.). Ši metodika skirta nustatyti, kiek reikia tiesiogiai su mokymu susijusių lėšų vienam mokiniui, kuris mokosi pagal formaliojo profesinio mokymo programą, vienai profesinio mokymo valandai. Mokymo lėšas (vadinamąjį „Mokinio krepšelį“) sudaro darbuotojų darbo užmokestis (taip pat ir lėšos socialinio draudimo įmokoms), lėšos profesijos mokytojų kvalifikacijai tobulinti, lėšos įvairioms mokymo priemonėms bei praktinio mokymo medžiagoms. Pastarosios apskaičiuojamos naudojant koeficientą, kuris kinta priklausomai nuo mokymo programos srities. Mokymo lėšos profesinio mokymo teikėjui skiriamos pagal faktinį mokinių skaičių, kuris dauginamas iš profesinio mokymo programai skirtų valandų skaičiaus ir mokymo valandos kainos. Mokymo lėšos specialiųjų poreikių mokiniams nustatomos atskirai.

Lietuvos statistikos departamento 2012 m. duomenimis, vienam besimokančiajam pagal profesinio mokymo programas teko 6,8 tūkst. Lt valstybės ir savivaldybių biudžetų lėšų. 2010-2012 m. šis dydis išaugo 11 proc. Palyginti, vienam besimokančiam bendrojo ugdymo (visų lygių) sektoriuje teko 6,3 tūkst. Lt, o vienam besimokančiajam pagal aukštojo mokslo studijų programas – 6,0 tūkst. Lt.

Lyginant profesinio mokymo įstaigų lėšų pasiskirstymą pagal finansavimo šaltinius (6 lentelė), valstybės biudžeto lėšos sudaro apie 76 proc. visų lėšų. Vis didesnę dalį profesinio mokymo įstaigų lėšų sudaro tarptautinių organizacijų ir užsienio institucijų lėšos. Taip pat, profesinio mokymo teikėjams pagal investicines programas, patvirtintas atitinkamų metų Valstybės investicijų programoje, iš valstybės biudžeto gali būti skirta lėšų statyboms, materialinės mokymo bazės atnaujinimui ir kt. Ši plėtra taip pat gali būti finansuojama ir iš kitų šaltinių, pavyzdžiui, iš Europos Sąjungos struktūrinių bei kitų fondų. Profesinio mokymo teikėjai gali gauti lėšų iš juridinių ir fizinių asmenų už suteiktas paslaugas (pavyzdžiui, mokymo kursus, patalpų nuomą). Šios pajamos naudojamos mokymui.

6 lentelė. Profesinio mokymo įstaigų, įgyvendinančių pirminio profesinio mokymo programas, lėšų pasiskirstymas pagal finansavimo šaltinius, proc.

	2010 m.	2011 m.	2012 m.
Valstybės biudžeto lėšos, proc.	84,4	83,3	76,2
Privačių šaltinių (juridinių ir fizinių asmenų) lėšos, proc.	7	8,2	6,5
Tarptautinių organizacijų lėšos, proc.	8,6	8,5	17,3

Šaltinis: Švietimas 2012. Lietuvos statistikos departamentas, 2013

2.4.2. Darbuotojų tęstinio profesinio mokymo finansavimas

Darbuotojų tęstinis profesinis mokymas vykdomas įmonės arba besimokančiųjų lėšomis. Teisės aktų nustatyta tvarka tam tikrais atvejais darbuotojų mokymui gali būti skiriama ir valstybės biudžeto lėšų.

Darbuotojų mokymas įmonėse taip pat finansuojamas Europos Sąjungos ir įmonės lėšomis pagal 2007-2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos priemones. Pavyzdžiui, priemonės „Žmogiškųjų išteklių tobulinimas įmonėse“ tikslas – tobulinti įmonių darbuotojų ir vadovų kvalifikaciją, žinias ir gebėjimus, didinti darbuotojų gebėjimus prisitaikyti prie įmonės reikmių ir darbo rinkos pokyčių. Priemonė remia įmonių darbuotojų ir vadovų mokymą bei mokymo darbo vietoje organizavimą. Numatoma, kad iki 2015 m. pagal šią priemonę mokyme dalyvaus 63 tūkst. asmenų. Priemonei iš viso skirta 172,7 mln. Lt. Įgyvendinant projektą būtinas nuosavas indėlis (mažoms įmonėms – 20 proc., vidutinėms įmonėms – 30 proc., didelėms įmonėms – 40 proc.).

2.4.3. Bedarbių tęstinio profesinio mokymo finansavimas

Bedarbių mokymo finansavimo sistemoje nuo 2012 m. pradžios taikoma Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įvesta mokymo kuponų sistema. Mokymo kuponas – bedarbiui teritorinės darbo biržos išduotas dokumentas, kuriuo birža įsipareigoja, neviršydama kupone nurodytos vertės, pasirinktam profesinio mokymo teikėjui apmokėti už profesinio mokymo paslaugas pagal nurodytą profesinio mokymo programą. Bedarbiai pasirenka profesinio mokymo teikėjus iš Lietuvos darbo biržos interneto svetainėje skelbiamo sąrašo.

Bedarbių mokymui organizuoti pasirašomos trijų tipų sutartys:

- dvišalė (tarp bedarbio ir teritorinės darbo biržos) profesinio mokymo sutartis;
- dvišalė profesinio mokymo ir savarankiško darbo sutartis su teritorine darbo birža;
- trišalė profesinio mokymo ir įdarbinimo sutartis (tarp bedarbio, teritorinės darbo biržos ir darbdavio).

Lietuvos darbo biržos duomenimis, 2012 m. daugiausiai bedarbių (63 proc.) mokėsi pagal trišalę sutartį. Pasirašius tokią sutartį, su darbdaviu suderinama mokymo programa ir ją įgyvendinantis mokymo teikėjas; pasibaigus mokymui darbdavys įsipareigoja įdarbinti bedarbį ne trumpesiam nei 12 mėnesių laikotarpiui. Jei reali kursų kaina yra didesnė, nei Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta riba, šį skirtumą sumoka besimokantysis arba darbdavys. Tokia pati finansavimo tvarka taikoma ir įspėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų mokymui.

3. Profesinio mokymo kvalifikacijų formavimas

3.1. Profesinio mokymo kvalifikacijos Lietuvos kvalifikacijų sandaroje

LTKS buvo parengta pagal jau egzistuojančią mokymosi rezultatų lygių sistemą: trys išsilavinimo lygiai bendrojo ugdymo sektoriuje, keturi profesinio išsilavinimo lygiai profesinio mokymo sektoriuje ir trys studijų pakopos aukštojo mokslo sistemoje. Kvalifikacijų lygiai išdėstyti pagal hierarchiją, atsižvelgiant į kvalifikacijų lygius apibrėžiančius veiklos, kuriai turi būti pasirengęs atitinkamą kvalifikaciją įgijęs asmuo, sudėtingumo, savarankiškumo ir kintamumo kriterijus. Į kvalifikacijų sandarą patenka darbo ir mokymosi kvalifikacijos, kurių pagrindinė paskirtis – parengti asmenį tolesniam mokymuisi. Tokios kvalifikacijos įgyjamos baigus pagrindinio arba vidurinio ugdymo programas.

Profesinio mokymo kvalifikacijoms Lietuvos kvalifikacijų sistemoje priskiriami pirmieji penki LTKS lygiai. 1-4 lygio kvalifikacijos įgyjamos baigus profesinio mokymo ir / arba bendrojo ugdymo programas.

Du žemiausieji lygiai numatyti asmenims, kurie dėl vienokių ar kitokių priežasčių, pvz., negalia ar žemas išsilavinimas, negali įgyti aukštesnio lygio kvalifikacijos. Net ir palyginus žemo lygio kvalifikacijos įgijimas palengvina tokių žmonių integraciją į darbo rinką ir mažina jų atskirtį. Darbo rinkoje populiariausios 3 ir 4 LTKS lygių kvalifikacijos, kurias įgiję asmenys yra pasirengę dirbti savarankiškai. Pagrindinis skirtumas tarp šių lygių – tai, kad pirmuoju atveju numatoma veikla susideda „iš veiksmų ir operacijų siaurose veiklos srityse“ (pvz., kasininkas, siuvimo mašinos operatorius, dažytojas), o antruoju – „iš veiksmų ir operacijų palyginus plačiose veiklos srityse“ (pvz., pardavėjas, siuvėjas, apdailininkas). Be to, 3 lygio kvalifikaciją įgijęs asmuo paprastai dirba vadovaujamas aukštesnės kvalifikacijos darbuotojo, jo veikla kontroliuojama, tuo tarpu 4 lygio kvalifikaciją turintis asmuo yra pajėgus prisiimti atsakomybę už savo veiklos kokybę ir rezultatus.

6 lygio kvalifikacijos įgyjamos baigus pirmąją universitetinių studijų pakopą ar kolegines studijas, teisės aktų nustatytais atvejais ir tvarka – pagal laipsnio nesuteikiančias studijų arba perkvalifikavimo programas. 7 lygio kvalifikacijos suteikiamos baigus antrąją universitetinių studijų pakopą arba vientisųjų studijų programas, teisės aktų nustatytais atvejais ir tvarka – pagal laipsnio nesuteikiančias studijų arba perkvalifikavimo programas. 8 lygio kvalifikacijos įgyjamos baigus doktorantūros studijas. Be to, nustatyta, kad visų lygių kvalifikacijas galima įgyti iš profesinės veiklos patirties arba mokantis savarankiškai.

Daugiausia diskusijų kyla dėl 5 kvalifikacijų lygio, kurio būtinybę labai pabrėžia darbdaviai. Jis ypatingas visų pirma tuo, kad yra ties profesinio mokymo ir aukštojo mokslo sandūra. Antra, tokio lygio kvalifikacijos šiuo metu Lietuvoje nėra teikiamos. LTKS apraše nustatyta, kad „mokantis pagal mokymo programas, skirtas asmenims, turintiems profesinę kvalifikaciją ir nustatytos trukmės profesinės veiklos patirties, laipsnio nesuteikiančių studijų (išskyrus rezidentūros) programas ir (arba) iš profesinės veiklos patirties ir mokantis savarankiškai“. Be to, 5 lygio kvalifikacijos apraše pabrėžiami gebėjimai vadovauti

kitų, žemesnės kvalifikacijos darbuotojų veiklai, planuoti ir skirstyti veiklos užduotis, prižiūrėti veiklos atlikimą, konsultuoti ir tikrinti veiklos atlikimo kokybę. Taigi, LTKS numato du šio lygio profesinio mokymo kvalifikacijų tipus:

- darbo patirties turinčius aukštos kvalifikacijos žemosios grandies vadybininkus ar meistrus;
- aukštos kvalifikacijos darbininkus/ technikus, kurių veikla reikalauja išsamaus teorinio pasirengimo.

3.2. Kvalifikacijų turinį apibrėžiantys standartai

3.2.1. Profesinio rengimo standartai

Profesinio rengimo standartą sudaro trys pagrindinės tarpusavyje susijusios dalys:

- profesinę veiklą charakterizuojantys parametrai, aprašomi įvardijant veiklos sritis, kompetencijas bei jų ribas;
- mokymo tikslai, apibrėžiantys žinias ir gebėjimus reikalingus tam tikrai kompetencijai įgyti;
- profesinių kompetencijų vertinimo parametrai.

Pirmoji dalis, apibūdinanti numatomos profesinės veiklos funkcijas ir joms atlikti reikalingas profesines kompetencijas, dažniausiai vadinama profesijos standartu, o dvi likusios – profesinio rengimo standartu.

Profesinio rengimo standartai pradėti kurti 1998 m. Šiuo metu parengti 77 tokie standartai profesinio mokymo sektoriui. Standartai buvo rengiami centralizuotai, rengimo procesą koordinavo Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras (KPMPC). Kad rengiant standartus būtų užtikrintas socialinis dialogas, buvo suburta 14 ūkio šakų ekspertų grupių (ŪŠEG), kurias sudarė darbdavių, profesinių sąjungų ir profesinio mokymo įstaigų atstovai.

Kokius standartus rengti, nustatydavo ŪŠEG, įvertinus gebėjimų poreikio tyrimus, pvz. sektorių tyrimus, taip pat, darbo rinkos prognozes, Lietuvos darbo biržos sudaromą „įsidarbinimo galimybių barometrą“. Standartą rengdavo darbo grupė, sudaryta iš profesijos mokytojų ir atitinkamos veiklos srities profesionalų. Darbo grupė išanalizuodavo su kvalifikacija susijusius teisės aktus, profesinio mokymo įstaigose sukauptą patirtį ir atlikdavo kvalifikacijų tyrimus įmonėse. Sukaupta informacija buvo naudojama formuojant standarto turinį. Parengtas standarto projektas būdavo plačiai svarstomas ir tobulinamas pagal pateiktas pastabas, kol atitinkama ŪŠEG priimdavo sprendimą jam pritarti. Aprobuetą profesinio rengimo standartą tvirtindavo švietimo ir mokslo bei socialinės apsaugos ir darbo ministrai. Patvirtinus standartą, jis tapdavo mokymo programų rengimo ir mokinių mokymosi pasiekimų vertinimo pagrindu. Galiojantys profesinio rengimo standartai skelbiami KPMPC internetinėje svetainėje <http://www.kpmc.lt/Standartai/iteisinti.html/>.

3.2.2. Profesiniai standartai

Taikant profesinio rengimo standartais grindžiamą profesinio mokymo kvalifikacijų turinio reguliavimo sistemą, susiduriama su tokiomis problemomis:

- kiekvienas standartas buvo skirtas vienai konkrečiai kvalifikacijai, todėl standartai buvo parengti tik vienam kvalifikacijų lygiui, atitinkančiam dabartinį LTKS 4 lygį;
- nacionaliniu lygmeniu įteisinus tik profesinio rengimo standartą ir mokymo programų rengimą delegavus teikėjams, atsirado programų įgyvendinimo planavimo įvairovė. Tai gerokai sumažina mokymo lankstumą bei mobilumą tarp mokymo įstaigų.

Siekiant kvalifikacijų formavimo sistemą patobulinti, 2007 m. Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatyme buvo įteisinti profesiniai standartai. Skirtingai nuo profesinio rengimo standarto, profesinis standartas rengiamas tam tikram ūkio sektoriui, aprašant svarbiausias jam būdingas visų LTKS lygių kvalifikacijas. Standarte numatoma aprašyti kiekvienos kvalifikacijos kompetencijas, sugrupuotas į kvalifikaciją sudarančius vienetus. Įgyvendinant projektą „Kvalifikacijų formavimas ir modulinio profesinio mokymo sistemos kūrimas“ rengiami 5 ūkio sektorių profesiniai standartai (projekto įgyvendinimo laikotarpis: 2010-2014 metai).

Profesiniai standartai bus naudojami projektuojant profesinio mokymo turinį ir vertinant, ar asmens mokymosi pasiekimai tenkina tam tikrai kvalifikacijai nustatytus reikalavimus. Vienu metu nustačius reikalavimus visų lygių kvalifikacijoms, turėtų pagerėti pereinamumas tarp skirtingų lygių, būtų užtikrintas lankstesnis kvalifikacijų formavimas bei tobulinimas.

Į profesinių standartų rengimą stengiamasi įtraukti visus socialinius dalininkus. Valstybės lygmeniu pagrindinė atsakomybė už kvalifikacijų sistemos politikos formavimą ir jos įgyvendinimą deleguota ŠMM. Jai talkina Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, organizuojanti žmogiškųjų išteklių poreikio prognostinius tyrimus ir koordinuojanti reguliuojamų profesijų pripažinimą. ŠMM kartu su Lietuvos Respublikos ūkio ministerija nustato profesinių standartų struktūrą, rengimo, keitimo ir papildymo tvarką, juos tvirtina. Rengiant profesinius standartus, pagal savo kompetenciją dalyvauja ir kitos ministerijos bei Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstaigos.

Profesinių standartų rengimą ŠMM delegavo KPMPC (plačiau žr. 2.2.3 poskyrį). Efektyviam socialiniam dialogui užtikrinti prie KPMPC įsteigti CPK ir 17 Sektorinių profesinių komitetų (SPK). CPK koordinuoja strateginius kvalifikacijų sistemos formavimo klausimus (plačiau žr. 2.2.3 poskyrį), o SPK – kvalifikacijų formavimo klausimus konkrečiuose ūkio sektoriuose. Pagrindinės SPK funkcijos yra šios: patarti KPMPC dėl sektoriaus kvalifikacijų ir joms įgyti reikalingų kompetencijų, nustatyti profesinių standartų rengimo prioritetus, pritarti parengtiems standartams, vertinti programų atitiktį standartuose nustatytiems reikalavimams.

3.3. Mokymo turinio projektavimas

Nuo 2000 m. profesinio mokymo programas rengia profesinio mokymo teikėjai, bendradarbiaudami su darbdavių atstovais. Rengiant programą vadovaujama ne tik atitinkamu profesinio rengimo standartu bei ŠMM nustatytais bendraisiais reikalavimais, bet ir tiriamas kvalifikuotų darbuotojų poreikis vietoje, todėl programa gali būti papildyta konkrečiais poreikiais atitinkančiomis kompetencijomis. Naujai parengta programa suderinama su darbdaviams atstovaujantią įstaiga (pvz., Prekybos, pramonės ir amatų rūmais).

2010 m. buvo pakeista formaliojo profesinio mokymo programų rengimo ir įteisinimo tvarka. Viena iš naujovių – perėjimas prie nacionalinių modulinių profesinio mokymo programų, kurių pagrindu rengiamos mokyklinės programos. Nacionalinių modulinių programų rengimą arba keitimą organizuos KPMPC, tačiau tai galės inicijuoti ir profesinio mokymo teikėjai ar įmonės. Rengiant programas bus naudojama profesiniais standartais, jei jų nėra – profesinio rengimo standartais. Įgyvendinant projektą „Kvalifikacijų formavimas ir modulinio profesinio mokymo sistemos kūrimas“ rengiamos 40 nacionalinio lygmens modulinių programų (projekto įgyvendinimo laikotarpis: 2010-2014 metai). Į jų rengimą įsitraukė Lietuvos pamonininkų konfederacija ir atskiros šakinės darbdavių asociacijos.

3.4. Kompetencijų vertinimas ir kvalifikacijų suteikimas

Kvalifikacija suteikiama asmeniui, įgijusiam visas kvalifikacijai įgyti reikalingas kompetencijas, nustatytas atitinkamo profesinio arba profesinio rengimo standarto, kai jų nėra – atitinkamoje profesinio mokymo programoje, įregistruotoje Studijų, mokymo programų ir kvalifikacijų registre.

Pirminio profesinio mokymo programas baigusį asmenų įgytų kompetencijų vertinimas yra atskirtas nuo mokymo proceso. Nuo 2003 m. iki 2012 m. baigiamojo kvalifikacijos vertinimo organizavimas buvo deleguotas socialiniams partneriams – Prekybos, pramonės ir amatų ar Žemės ūkio rūmams. Nuo 2012 m. formaliojo, neformaliojo mokymosi, savišvietos būdu ar mokantis darbo vietoje asmens įgytų kompetencijų vertinimas deleguotas akredituotoms institucijoms, socialiniams partneriams. Iki 2013 m. vidurio buvo akredituota 17 institucijų.

Kvalifikaciją suteikia profesinio mokymo teikėjas, gavęs kompetencijų įvertinimo rezultatus. Asmenims, gavusiems kvalifikacijai reikalingų kompetencijų įvertinimą, išduodami kvalifikacijos pažymėjimai, juose įrašomas LTKS/ EKS lygis.

Profesinio mokymo įstaigos mokiniui, kartu su profesinio mokymo programa baigusiam pagrindinio ugdymo programą, išduodamas pagrindinio išsilavinimo pažymėjimas, baigusiam vidurinio ugdymo programą ir išlaikiusiam brandos egzaminus, – brandos atestatas, suteikiantis galimybę stoti į aukštąją mokyklą. Nebaigusiam bendrojo ugdymo programos ar neišlaikiusiam brandos egzaminų asmeniui išduodamas mokymosi pasiekimų pažymėjimas.

3.5. Neformaliojo mokymosi ir savišvietos vertinimas ir pripažinimas

Pagal egzistuojančią tvarką, vyresni nei 18 metų asmenys, turintys ne mažesnę kaip 1 metų darbo stažą, gali kreiptis į profesinio mokymo teikėjus dėl žinių ir įgūdžių pripažinimo. Vadovaujantis profesinio rengimo standartais ir atitinkamomis profesinio mokymo programomis nustatius žinių bei gebėjimų lygį, sudaromas privalomųjų dalykų ir baigiamųjų kvalifikacijos egzaminų laikymo grafikas. Asmenims, sėkmingai išlaikiusiems baigiamąjį kvalifikacijos egzaminą, išduodamas kvalifikacijos pažymėjimas (daugiau informacijos – 3.4 skyriuje). Ketinantiems tęsti mokymąsi pagal pasirinktą profesinio mokymo programą, ankstesnio mokymosi pasiekimai užskaitomi kaip profesinio mokymo programos dalis.

3.6. Kokybės užtikrinimas

Kvalifikacijų formavimas yra svarbus procesas, padedantis tinkamai aprūpinti šalies ūkį kvalifikuotais darbuotojais ir didinti šalies ūkio konkurencingumą. Šio proceso kokybę numatoma užtikrinti tokiomis priemonėmis:

- įtraukti visas suinteresuotas šalis, ypač socialinius partnerius, į kvalifikacijų formavimą. Tai įgyvendinti padės sukurta CPK ir SPK sistema;
- visuose kvalifikacijų formavimo ir suteikimo etapuose, laikantis pagrindinių skaidrumo principų, nuolat informuoti visuomenę apie vykdomus darbus, sudaryti galimybę piliečiams pareikšti savo nuomonę, viešai skelbti rezultatus;
- užtikrinti, kad kvalifikacijų sistema būtų atvira pokyčiams. Numatoma, kad naujas kvalifikacijas gali inicijuoti socialiniai partneriai, profesinio mokymo teikėjai, kiti fiziniai ar juridiniai asmenys;
- skatinti visuomenės narius įsivertinti savo žinias ir gebėjimus, įgytus neformaliai mokantis, dirbant ar savišvietos būdu, bei sudaryti sąlygas formalizuoti pasiekimus;
- skatinti vidinių kokybės sistemų plėtrą profesinio mokymo įstaigose ir vykdyti profesinio mokymo programų įgyvendinimo išorinį vertinimą (žr. 2.2.5 poskyrį);
- įgyvendinti LTKS ir dalyvauti EKS įgyvendinime.

4. Dalyvavimo profesiniame mokyme skatinimas

Plėtojant profesinį mokymą siekiama, kad jis taptų patrauklia mokymosi visą gyvenimą sistemos dalimi. Šiame skyriuje aprašomos pagrindinės priemonės, padedančios siekti šio tikslo: dalyvavimo profesiniame mokyme paskatos bei profesinio orientavimo paslaugos. Daugiau informacijos apie kitas profesinio mokymo patrauklumą didinančias priemones pateikta ankstesniuose 2.2.4, 2.2.5 ir 3.2-3.4 poskyriuose.

4.1. Praktinio profesinio mokymo išteklių plėtros programa profesinio mokymo kokybei ir patrauklumui gerinti

Siekiant gerinti profesinio mokymo kokybę ir atitikti darbo rinkos poreikiams, 2007 m. patvirtinta Praktinio profesinio mokymo išteklių plėtros programa. Programoje suplanuotos profesinio mokymo plėtotės veiklos iki 2014 m. Programos įgyvendinimui iš nacionalinio biudžeto ir Europos Sąjungos struktūrinių fondų skirta 580 mln. Lt. Programos priemonės įgyvendina KPMPC, kitos ŠMM pavaldžios įstaigos bei profesinio mokymo teikėjai.

Specialieji programos tikslai:

- didinti profesinio mokymo lankstumą;
- tobulinti profesinio mokymo kokybę;
- gerinti besimokančių asmenų pasirengimą praktinei veiklai;
- sudaryti sąlygas profesijos mokytojams nuolat atnaujinti ir tobulinti savo įgūdžius;
- didinti profesinio mokymo prieinamumą;
- sudaryti sąlygas besimokantiems asmenims gerinti tarpasmeninius gebėjimus.

Įgyvendinant programą formuojamos nacionalinės kvalifikacijos (žr. 2.1, 3.1, 3.2 poskyrius); kuriamas ir diegiamas modulinio profesinio mokymo modelis bei numatoma parengti 25 švietimo posričių programas (žr. 3.3 poskyrį); kuriama 42 sektorių praktinio mokymo centrų infrastruktūra (žr. 2.2.4 poskyrį); tobulinamos profesijos mokytojų technologinės kompetencijos (žr. 2.2.6 poskyrį); plėtojama suaugusiųjų švietimo sistema; visose pirminio profesinio mokymo įstaigose ir dalyje tęstinio mokymo įstaigų diegiami vidiniai profesinio mokymo kokybės užtikrinimo mechanizmai ir atliekamas profesinio mokymo kokybės išorinis vertinimas (žr. 2.2.5 poskyrį).

4.2. Profesinio mokymo patrauklumo didinimas, stiprinant jo sąsajas su kitomis švietimo grandimis

4.2.1. Bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo suartinimas

4.2.1.1. Sąlygos įgyti bendrąjį išsilavinimą profesinio mokymo įstaigose

Kaip jau minėta, profesinio mokymo įstaigų mokiniams sudarytos galimybės įgyti pagrindinį arba vidurinį išsilavinimą kartu su profesine kvalifikacija (žr. 2.2 poskyrį). Taip pat, nuo 2000 m. pirminio profesinio mokymo įstaigose, akredituojant vidurinio ugdymo programas, steigiami gimnazijų skyriai.

4.2.1.2. Technologijų dalykai ir profesinio mokymo programų moduliai vidurinio ugdymo programose

Mokiniams sudarytos galimybės gilinti tam tikrų sektorių technologijų žinias ir ugdyti praktinius gebėjimus. Tokiu būdu, bent dalis profesinei kvalifikacijai reikalingų gebėjimų įgyjami dar mokantis bendrojo ugdymo mokykloje. 11-12 klasėse mokiniai gali pasirinkti vieną iš technologijų krypčių: tekstilė ir apranga; taikomasis menas, amatai ir dizainas; turizmas ir mityba; statyba ir medžio apdirbimas; verslas, vadyba ir mažmeninė prekyba bei mechanika ir remontas. Pasitaiko atvejų, kai profesinio mokymo programos moduliai yra įtraukiami į vidurinio ugdymo programą. Technologijų dalykai ir profesinio mokymo programos moduliai užskaitomi tęsiant mokymąsi pagal profesinio mokymo programas.

4.2.1.3. Technologijų mokyklinis brandos egzaminas

Baigiant vidurinio ugdymo programą, visoje šalyje nuo 2010 m. laikomas technologijų mokyklinis brandos egzaminas. Egzaminą gali rinktis tiek bendrojo ugdymo mokyklų, tiek profesinio mokymo įstaigų mokiniai, jis gali pakeisti bendrojo lavinimo dalyko egzaminą.

4.2.2. Priemonės, palengvinančios mobilumą tarp profesinio mokymo ir aukštojo mokslo

4.2.2.1. Pagerintos stojimo į aukštąsias mokyklas sąlygos mokiniams, baigusiems profesinio mokymo įstaigas

Asmenų, įgijusių vidurinį išsilavinimą ir stojančių į Lietuvos aukštąsias mokyklas, atrankos kriterijus apibrėžia Geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės sudarymo tvarka (2009 m.). Šiame dokumente nustatyta, kad stojantiems į aukštojo mokslo studijų programas ir baigusiems tos pačios švietimo srities profesinio mokymo programas su pagyrimu, arba turintiems ne mažesnę kaip vienerių metų darbo stažą pagal įgytą kvalifikaciją, skiriami papildomi balai. Tai didina jų galimybes įstoti į valstybės biudžeto finansuojamas studijų vietas.

4.2.2.2. Tarpinstitucinis bendradarbiavimas

Rengiant studijų programas, nemažai pirminio profesinio mokymo įstaigų bendradarbiauja su aukštojo mokslo įstaigomis (kolegijomis ir universitetais). Taip užtikrinamas profesinio mokymo programos tęstinumas aukštajame moksle.

4.3. Paskatos jaunimui

Mokymas pagal profesinio mokymo programas, skirtas pirmajai kvalifikacijai įgyti, yra nemokamas. Mokiniais gali būti mokamos stipendijos, teikiama kita materialinė parama. Švietimo informacinių technologijų centro (ITC) duomenimis, 2012 m. stipendijas gavo 61 proc. besimokančiųjų pagal pirminio profesinio mokymo programas. Socialiai remtiniams mokiniams, siekiantiems įgyti pirmąją kvalifikaciją ir negaunantiems stipendijos, skiriamas maitinimas ir teikiama kita materialinė parama.

Profesinio mokymo įstaigų mokiniai, kurie mokosi ne savo gimtajame mieste, aprūpinami bendrabučiais. Švietimo informacinių technologijų centro duomenimis, bendrabučiais aprūpinama apie 99 proc. tokių mokinių.

4.4. Paskatos darbdaviams

Pagrindinės finansavimo priemonės, skatinančios organizuoti tęstinį profesinį mokymą, yra tokios: mokestinės paskatos, subsidijų mechanizmai, mokymosi atostogos (mokamos ir nemokamos) ir mokymo išlaidų gražinimo išlygos.

Mokestinės paskatos asmenims, besimokantiems pagal formaliojo ir neformaliojo profesinio mokymo programas, pradėtos taikyti 2008 m. Mokymosi išlaidos iš pajamų atimamos apskaičiuojant pajamų mokestį, besimokantiems asmenims deklaravus metinį pajamų mokestį. Susigrąžinama suma negali viršyti 25 proc. visos sumokėtos sumos. Tais atvejais, kai nuolatinis Lietuvos gyventojas, kuris mokosi ar studijuoja, nėra pajamų mokesčio mokėtojas arba neturi galimybių pasinaudoti teise susigrąžinti už profesinį mokymą ar studijas sumokėtas išlaidas, jas gali iš savo pajamų atimti tėvai ar kiti šeimos nariai.

Mokestinės paskatos įmonėms taikomos nuo 2005 m. Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatyme numatyta, kad darbuotojų kvalifikacijos kėlimo išlaidos (susijusios su jų užimamomis pareigomis) priskiriamos prie leidžiamų atskaitymų.

Lietuvos Respublikos darbo kodeksas nustato, kad atostogos darbuotojams profesiniam mokymui gali būti numatytos kolektyvinėse sutartyse arba suteikiamos šalių susitarimu.

Taip pat, profesinio mokymo finansavimui, organizacijos ir įmonės gali pasinaudoti subsidijų mechanizmu pagal Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos priemones (ŽIPVP) (aprašyta 2.5 poskyryje). Panaši priemonė taikoma ir valstybės tarnautojams. Be to, Lietuvos Respublikos žemės

ūkio ministerija 2008-2012 m. įgyvendino projektą „Kaimo vietovių darbo jėgos persiorientavimas iš žemės ūkio į kitas veiklas“, kurio metu kaimo gyventojams buvo siūloma pakeisti veiklą bei kvalifikaciją ir mokytis pagal formaliojo ar neformaliojo profesinio mokymo programas, nesusijusias su žemės ūkio veikla. Projekto vertė – 30,3 mln. Lt.

Mokymo išlaidų gražinimo išlygos darbuotojams ir jų darbdaviams įteisintos 2005 m. Darbo kodekse nustatyta, jog nutraukus darbo sutartį iki jos termino pabaigos, darbdavys gali pareikalauti, kad darbuotojas atlygintų per paskutinius vienerius darbo metus mokymui skirtas išlaidas.

4.5. Profesinis orientavimas ir konsultavimas

4.5.1. Svarbiausios institucijos

Kaip nustatyta Profesinio orientavimo vykdymo tvarkos apraše (2012 m.), pagrindinės švietimo įstaigos, teikiančios profesinio orientavimo paslaugas (t.y. ugdymas karjerai, informavimas ir konsultavimas) jose besimokantiems mokiniam, yra bendrojo ugdymo mokyklos ir profesinio mokymo įstaigos. Savivaldybės yra atsakingos už profesinio orientavimo paslaugų organizavimą ir koordinavimą savo teritorijos mokyklose.

Profesinį orientavimą šalies mastu koordinuoja Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centras. Jis teikia metodinę pagalbą ir konsultacijas mokykloms bei švietimo pagalbos įstaigoms, dalyvauja profesinio orientavimo personalo kvalifikacijos tobulinimo procesuose, užtikrina šiuolaikiškų profesinio orientavimo ir konsultavimo priemonių prieinamumą, dalyvauja vykdant mokinių profesinio orientavimo stebėseną valstybės lygmeniu.

Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centras kartu su Švietimo informacinių technologijų centru yra atsakingas už kokybiškos informacijos apie mokymosi ir karjeros planavimo galimybes publikavimą pagrindiniame nacionaliniame interneto portale AIKOS, (<http://www.aikos/smm.lt/>). Tai atvira informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistema, skirta studentams, darbuotojams, profesinio orientavimo ir konsultavimo specialistams. Joje pateikta informacija apie studijų ir mokymo programas, švietimo teikėjus, kvalifikacijas, profesijas, priėmimo reikalavimus, klasifikatorius, skelbiama švietimo ir darbo rinkos statistika. Kitos švietimo įstaigos (pedagoginės psichologinės tarnybos, švietimo pagalbos tarnybos ir kt.) profesinio orientavimo procese dalyvauja pagal joms numatytas funkcijas ir besimokančiųjų profesinio orientavimo poreikį.

Švietimo mainų paramos fondas administruoja *Euroguidance* projektą Lietuvoje bei skleidžia informaciją apie gerosios praktikos pavyzdžius Lietuvoje ir Europoje, naujas metodikas, kuria įvairias profesinio informavimo ir konsultavimo priemones, organizuoja mokymo seminarus profesinio orientavimo praktikams.

Teritorinės darbo biržos, be tarpininkavimo įdarbinant, taip pat teikia profesinio informavimo bei profesinio konsultavimo paslaugas ieškantiems darbo asmenims.

4.5.2. Organizavimas ir finansavimas

Už mokinių profesinio orientavimo organizavimą ir vykdymą yra atsakingos bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo įstaigos. Jos paskiria asmenį, kuris vadovauja karjeros specialistų, klasės ar grupės kuratorių, įvairių dalykų mokytojų, profesijos mokytojų, socialinių pedagogų, mokyklos psichologų ir kitų švietimo pagalbą teikiančių specialistų grupės darbui.

2012 m. patvirtinta ugdymo karjerai programa bendrojo lavinimo ir profesinėse mokyklose įgyvendinama nuo 2013 m. Programos tikslas – padėti mokiniams ugdyti karjeros valdymo kompetencijas. Programa gali būti integruojama į pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo ir profesinio mokymo turinį. Ugdymas karjerai gali būti siūlomas kaip pasirenkamas dalykas ar popamokinė veikla.

Vykdam mokinių profesinį informavimą mokiniai aptaria mokymosi ir darbo galimybes, pasitelkiant informacines sistemas ir kitas priemones organizuojami pažintiniai vizitai, ekskursijos, susitikimai su švietimo įstaigų atstovais, darbdaviais ir kitais asmenimis. Profesinis veiklinimas (išvykos į įmones bei įvairūs susitikimai) laikomas viena svarbiausių priemonių, kadangi mokiniai tokiu būdu skatinami įgauti patirties ir pažinti skirtingo pobūdžio darbą, įvairias užimtumo sritis, profesijų ypatumus ir karjeros galimybes, ugdoma jų motyvacija, būtina įsidarbinant ir dalyvaujant mokymosi visą gyvenimą procese, bei planuojant būsimą karjerą. Profesinis konsultavimas mokiniams padeda pažinti ir aptarti individualius poreikius bei prioritetus, atsako į klausimus, susijusius su karjeros planavimu, mokymosi ar studijų pasirinkimu, įsidarbinimu ar darbo paieška.

Mokinių profesinis orientavimas finansuojamas iš mokinio krepšelio bei kitų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų lėšų, rėmėjų ir kitų lėšų. Profesinio orientavimo paslaugų plėtotei ir priežiūrai skirtas Europos Sąjungos struktūrinių fondų remiamas projektas „Ugdymo karjerai ir stebėsenos modelių sukūrimas ir plėtra bendrajame lavinime ir profesiniame mokyme“ (2010-2014 m.), kurį įgyvendina Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centras. Projekto dėka finansuojamas 750 mokyklų karjeros specialistų mokymas, profesinio orientavimo programų ir priemonių plėtotė, paslaugų teikimas ir priežiūra.

Santrumpos

AIKOS – Atvira informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistema

EKS – Europos kvalifikacijų sandara

BVP – bendrasis vidaus produktas

ISCED – Tarptautinė standartizuota švietimo klasifikacija

LTKS – Lietuvos kvalifikacijų sandara

ŠMM – Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

KPMPC – Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras

LPMT – Lietuvos profesinio mokymo taryba

CPK – Centrinis profesinis komitetas

SPK – sektorinis profesinis komitetas

Informacijos šaltiniai

AB DnB Bankas (2012). Lietuvos ekonomikos perspektyvos 2012. Prieiga internete http://www.dnb.lt/Dokumentai/lep2012_lt.pdf/.

Cedefop (2012a). Learning and innovation in enterprises. Prieiga internete http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/5527_en.pdf/.

Cedefop (2012b). From education to working life: the labour market outcomes of vocational education and training. Prieiga internete http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/3063_en.pdf/.

Europos Komisija (2013). Lietuva: Nacionalinė reformų darbotvarkė (2013). http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nd/nrp2013_lithuania_lt.pdf

Ugdymo plėtotės centras (2011). Lietuvos profesijos mokytojų ir dėstytojų technologinių kompetencijų tobulinimo sistemos modelis. Prieiga internete <http://www.upc.smm.lt/projektai/sistema/modelis.pdf/>.

Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras (2012). Lietuvos kvalifikacijų sandaros susiejimo su Europos mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų sandara ir Europos aukštojo mokslo erdvės kvalifikacijų sandara ataskaita. Prieiga internete http://www.kpmc.lt/LTKS_EKS/LTKS_EKS_ataskaita.pdf/.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gruodžio 3 d. įsakymas Nr. ISAK-2333 „Dėl Praktinio profesinio mokymo išteklių plėtros programos patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2008, Nr. 7-259. Prieiga internete

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=312949/.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2010 m. rugpjūčio 27 d. įsakymas Nr. V-1435 „Dėl Formaliojo profesinio mokymo programų rengimo ir įteisinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2010, Nr. 105–436. Prieiga internete

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_e?p_id=380339&p_query=&p_tr2=2/.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2010 m. sausio 28 d. įsakymas Nr. V-138 „Dėl Geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės sudarymo 2010 metais tvarkos aprašo patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2010, Nr. 18-841. Prieiga internete

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_e?p_id=365308&p_query=&p_tr2=2/.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2010 m. spalio 29 d. įsakymas Nr. V-1909 „Dėl Kvalifikacijų tvarkymo institucijos centrinio ir sektorinių profesinių komitetų uždavinių, funkcijų, komitetų sudarymo ir finansavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2010, Nr. 130-6649. Prieiga internete

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_e?p_id=385219&p_query=&p_tr2=2/.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. liepos 13 d. įsakymas Nr. V-1264 „Dėl 2011-2013 metų bendrųjų profesinio mokymo planų patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2011, Nr. 93-4427. Prieiga internete

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_e?p_id=404012&p_query=&p_tr2=2/.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012 m. kovo 15 d. įsakymas Nr. V-482 „Dėl Formaliojo profesinio mokymo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2012, Nr. 35-1734. Prieiga internete

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_e?p_id=420810&p_query=&p_tr2=2/.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2012 m. liepos 4 d. įsakymas Nr. V-1090/A1-314 „Dėl Profesinio orientavimo vykdymo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2012, Nr. 82-4284. Prieiga internete

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_e?p_id=430003&p_query=&p_tr2=2/.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2010 m. spalio 7 d. įsakymas Nr. V-1691/A1-470 „Dėl Profesinio standarto struktūros, jo rengimo, keitimo ir papildymo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2010, Nr. 121-6191. Prieiga internete

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_e?p_id=383048&p_query=&p_tr2=2/.

Lietuvos Respublikos darbo kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Valstybės žinios, 2002, Nr. 64-2569. Prieiga internete

http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_e?p_id=391385/.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas. Valstybės žinios, 2011, Nr. 38-1804. Prieiga internete

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_e?p_id=399271/.

Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas. Valstybės žinios, 2002, Nr. 73-3085. Prieiga internete

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_e?p_id=321613/.

Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymas. Valstybės žinios, 2006, Nr. 73-2762. Prieiga internete

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_e?p_id=298481&p_query=&p_tr2=2/.

Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas. Valstybės žinios, 2001, Nr. 110-3992. Prieiga internete

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_e?p_id=390605&p_query=&p_tr2=2/.

Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymo pakeitimo įstatymas. Valstybės žinios, 2007, Nr. 43-1627. Prieiga internete

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_e?p_id=40461/.

Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. liepos 4 d. nutarimas Nr. IX-1700 „Dėl Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatų“. Valstybės žinios, 2003, Nr. 71-3216. Prieiga internete

<http://www.smm.lt/en/legislation/docs/Lithuanian%20Education%20Strategy%202003-2012.pdf/>.

Lietuvos Respublikos ūkio ministerija (2013). Lietuvos ekonomikos apžvalga. 2013 m. vasaris. Prieiga internete <http://www.ukmin.lt/uploads/documents/Apzvalgos/2013%20m.%20VASARIS%20-%20m%C4%97nesin%C4%97%20ap%C5%BEvalga.pdf>

Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2007). Žmoniškųjų išteklių plėtros veiksmų programa 2007-2013. Prieiga internete

http://www.esparama.lt/ES_Paramam/strukturines_paramos_2007_1013m._medis/titulinis/files/1V_P_ZIP_2007-07-30.pdf/.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gegužės 4 d. nutarimas Nr. 535 „Dėl Lietuvos kvalifikacijų sandaros aprašo patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2010, Nr. 56-2761. Prieiga internete

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=372306&p_query=&p_tr2=/.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. rugsėjo 25 d. nutarimas Nr. 878 „Dėl Užimtumo didinimo 2014–2020 metų programos patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2013, Nr. 105-5154. Prieiga internete

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=456810&p_tr2=2

Statistikos departamentas (2013). Užimtumas ir nedarbas 2012 m. ir 2012 m. IV ketv. Pranešimas spaudai. Prieiga internete

<http://web.stat.gov.lt/lt/news/view?id=11457&PHPSESSID=5f33cdf9e9550098999a297d8cd7cdb4>

Interneto svetainės

Švietimo informacinių technologijų centras: <http://www.itc.smm.lt/>

Euroguidance Lietuva: <http://www.euroguidance.lt/>

Lietuvos statistikos departamentas: <http://www.stat.gov.lt/>

Lietuvos darbo birža prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos: <http://www.ldb.lt/>

Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centras: <http://www.lmnsclt/>

Lietuvos Respublikos ūkio ministerija: <http://www.ukmin.lt/>

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija: <http://www.smm.lt/>

Atvira informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistema AIKOS: <http://www.aikos.smm.lt/>

Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras: <http://www.kpmplc.lt/>

Lietuvos statistikos departamento rodiklių duomenų bazė:

<http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280/>

ES parama: <http://www.esparama.lt/>